

# FORUM

1 AĞUSTOS 1967

Sayı - 320 - 100 KURUŞ



## Johnson'ın Kirli Savaşı

### A.P. Kendi Hükümünü Veriyor

İhsan Doğramacı  
Fikret EKİNCİ

YATIRIM PROJELERİNDE  
YABANCI SIZMALARINI  
İŞ «CENAB-I HAK» KA KALINCA  
ZENCİLER DEĞİŞİYOR  
VATIKAN - FENER  
İSTANBUL BELEDİYESİNDE  
ARSA YOLSUZLUĞU

## Barış Gönüllüleri

Osman K. AKOL

## Sadece Hürriyet Yeterli Değil

Emel TAŞÖZ

## Özel Sektöre Yeni Destek

Özhan ULUATAM

## Sosyal Sigortalar

Cahit TALAS

## Kültür ve Sanat

Hasan HÜSEYİN  
Mehmet SEYDA  
Kaya ÖZSEZGİN

## “Sınıf Partisi ve Demokratik Sosyalizm Yasaklanamaz”

Anayasa Mahkemesi, son günlerin en ilgi çekici ihtilaf konularından birisinde ışık tutan bir karara varmış, «sınıf esasına dayanan parti kurmanın», «toplumun eskiden, köhneleşen düzenini ve kurumlarını değiştirmek istemenin» suç olmadığını; bu amaçlarla kurulmuş bir siyasal partinin «Anayasanın cevaz verdiği bir sosyalizmi aşmadıkça» 141-142'den korkmasına lüzum olmadığını açıklamıştır.

Karar herşeyden önce, Türkiye'nin çok özel şartlarının sayesinde, devletin sağlam kuvvetlerinden birinin; mahkemelerin ve bu mahkemelerden gelen yargıçlarımızın oluşum içindeki bir ülkede, bu oluşum çizgisinin gerisinde kalmadıklarını göstermiştir. Bu; sosyal bir değişim içinde ve ihtiyacında olan Türkiye'de demokratik idealere bağlı devrimciler için çok önemlidir.

Anayasa Mahkemesi gerekçesinin bize en ilgi çekici yanı; 1930 yılında Faşist İtalyan Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddelerinin Türk diline çevrilmesi ile alınan T.C.K. madde 141-142 lerin, «cebir ve şiddete başvurmak» ön şartına bağlı orijinali ve Türkçedeki ilk şekilleri bir yana, bu «şiddete başvurma» şartının kaldırıldığı 16 Temmuz 1938 yılında bile, maddeleri kabul eden Yasama organının «sınıf esasına dayanan partileri» ve demokratik sosyalizmi yasaklamak istemediğinin ifade edilmesidir.

Gerekçenin bu hükmü, aslında hem Mahkeme açısından 141-142 lerin Anayasa'ya uygunluğunu savunmaktadır; hem de bu maddelerin 27 Mayıs Anayasasında öngörülen çağdaş demokrasi anlayışına uygun sınıf partilerinin ve demokratik sosyalizmin meşruluğu inancına aykırı yorumlanamayacağını hatırlatmaktadır.

\*\*

Anayasa Mahkemesi büyük bir ciddiyetle, «141-142 lerin demokratik sosyalizmi, sınıf partilerini ve sosyalist açıdan girilecek bir toplumun eskimiş düzen ve kurumlarını değiştirme eylemlerini yasaklayamayacağını» belirtmiş, bu maddelerin suç saydığı konuların ise «demokrasinin çok görüşlülük anlayışına imkân vermeyen komünizm, ırkçılık ve faşizm» olduğunu da ifade etmiştir.

Ama, asıl ibretle durulması gereken bölüm, toplumun eskimiş ve köhneleşmiş düzen ve kurumlarını değiştirmek isteyenlere kanuni bir engelin olmaması gerektiği yolundaki şu hükümlerdir:

«141 nci madde sınıf esasına üzerine kurulacak siyasal partilere karşı koymamaktadır. Çünkü demokratik bir rejimde partiler birbirlerini yok etmek ve diğerleri üzerinde tahakküm tesis etmek gayesi ile kurulamazlar. İkinci fıkrada, siyasî ve hukukî nizamın ortadan kaldırılmasının, zor yani; kanuna aykırı yollarla yapılmasının gaye edinilmesi menedilmek istenmiş ve bu suretle kanun yolları ile değişiklik yapılması için partiler kurulmasına imkân verilmiştir.»

\*

Anayasa Mahkemesinin diğer bir yorumu da, «sınıf tahakkümünün bulunduğu yerde millî egemenliğin var olduğu savunulamaz...» cümlesi ile ifade edilmektedir. Gerekçede, «sınıf tahakkümü ile millî egemenliğin varlığı arasındaki tezad» dar açıdan yorumlanmamaktadır. Gerekçeye göre, yasak olması icap eden tahakküm biçimleri, «millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletinin nitelikleri ile bağdaşmayacak» olan her türlü sınıf tahakkümleridir.

### TIP.'nin GÖRÜŞÜ

141-142 lerin Anayasa karşısında kaldırılması gerektiği görüşünde olan TIP. ile Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiğimiz toplumun ihtiyacı olan sosyal ve ekonomik «değişikliklerin yapılabilmesi için kanunların izin verdiği» ve «sınıf tahakkümünün sadece komünizmin öngördüğü bir sınıf tahakkümü olarak değil, Anayasadaki şartlara göre tanımlanacak bir tahakküm olarak yasaklandığı» görüşleri arasında temel bir benzerlik vardır.

TIP.'nin Anayasa Mahkemesine yaptığı iptâl davası müracaatında şu noktalar üzerinde durulmaktaydı:

● «Emeği ile yaşayanların kendi menfaatlerini bağımsız partilerle korumaları ve toplum düzeninde gerekli değişikliğin kanun yolundan yapılması için serbest» (Devamı sayfa 8 de)

## Yatırım Projelerinde Yabancı Sızmaları

Geri kalmış ülkeler tıpkı çatlak kaplar gibi içine su sızdırmakta, gittikçe suya daha çok batmakta, battıkça sular daha geniş çatlaklar bulabilmektedir... Bir ülkeyi daha iyi bir pazar yapmanın metodları gün geçtikçe geliştirilmekte, vasıtaları çoğalmaktadır... Kaçak sigara alışverişinin bir fabrika satmaktan daha kârlı olduğu, eşyanın parekendeliği ölçüsünde yaygınlık ve devamlılık derecesinin arttığı çoktan anlaşılmış bulunmaktadır.

Ele almak istediğimiz sorun sızmanın bir yönünü ortaya koymaktadır. 3-6-1967 tarihli gazetelerde, ancak önemsiz haberler arasında yer alabilen, Mimarlar Odası'nın açıklamasına değineceğiz. Bu örgüt, devlet ve özel sektörde, pekçok kuruluşun yapı projelerini gereksiz yere, yabancı firmalara yaptırdığını, bu yüzden son on yıldaki (döviz olarak) kaptırdığımız paranın birkaç yüz milyon TL. tahmin edilebileceğini ileri sürmekte ve örnek olarak bir liste vermektedir. Bu listede, Sümerbanktan Etibanka, Yapı Kredi Bankasından Pet-Kim'e kadar birçok kurumumuzun Amerikan Şirketlerine olduğu gibi, Rus, Polonya, Çekoslovak devlet firmalarına, İsrail firmalarına iş yaptırmakta bulunduğu görülmektedir. Tamamı, belkide daha iyi Türkiyede yapılabilecek, bu proje işlerinin yabancılara verilmesindeki çeşitli sebeplerden bazılarını sıralıyalım...

● Zorbalığa kolay boyun eğmek — Birçok kredi, projelerin belirli milliyetteki firmalara yaptırılması şartıyla verilmektedir. Örneğin, ziraat sulama şebekesi kredilerinin şartı projelerin A.B.D. firmalarına yaptırılmasıdır. Yakın zamanlara kadar bu işi yapacak mühendislerimizin bulunmaması ezikliği içinde, dünya piyasasını

daki rekabetten yararlanabilmek için direnme cesaretini gösteremedik. Durum böyle iken, şartları kullanmayı bilen İsrail firmaları New York'ta bir paravan firma kurarak Adana ovası sulama projelerinin bir kısmını aldı ve işin çoğunuda Türk mühendislerine yaptırarak yurduna (cep-leri dolu) dönmeye hazırlanmaktadır.. Verdiği kredinin faizine ek olarak kendi ekonomisine hizmetler yaratanlar karşısında Türk yöneticisinin umursamazlığı veya beceriksizliği son kerteye ulaşmıştır.. Bu durumla savaştan Japonlar, önemli bir sulama projesini, bugüne kadar yurdumuz için yapılanlar kadar seviyeli ve bedelsiz olarak yapmış ve gitmişlerdir. Buda kredilerin şartı olan U.S.A. kökünün vazgeçilemez yapımı olmadığını göstermektedir. Nitekim bu konuda çalışan Türk mühendislerine A.B.D. nde ve onun hesabına başka ülkelerde çalışmalarını için parlak teklifler yapılmıştır.

● Büyük tembellik — Bir örgütün, örneğin bir fabrika siparişi veya herhangi bir yatırımın proje, inşaat, montaj, işlerini yürütmek oldukça ciddi bir emek gerektirir. Bunun yorgunluğunu göze alamayan idarecilerin, işlerin mümkün mertebe çoğunu karşısındaki firmaya yüklediği görülmektedir. Örneğin, yatırımcı örgütler yapı projelerinde (fabrika, lojmanlar, idare binaları gibi) makinaları satın aldıkları firmaya sipariş edip, rahata kavuşma yolunu seçebilmektedirler.

● Güvensizlik — yabancı hayranlığı veya kendisine güvensizlik komplekslerinden birine sahip olan kişilerinde bütün iyi niyetlerine rağmen bu yola saptıkları görülmektedir. Örneğin bir bira fabrikasının avan projesi İngilizlere 800.000 TL. na

yaptırılırken, bu işin bütün tatbikat projeleri, detayları ve kontrollüğü 150.000 TL. na bir Türk firmasına verilmiştir. Halbuki hizmetler tamamen ters orantılıdır. Yani 800.000 TL. na yapılan hizmet işin % 20'si, 150.000 TL. na yaptırılan hizmet ise işin % 80'idir.

● Bu ücretler dışarıya nasıl ödenir ? Maliye Bakanlığı bunun hesabını sormaz mı ?

Hastanın yurt dışında tedavisi yapılabilmesi için belirli hastanelerden heyet raporları istiyen, yurdumuzda imal edilen her malı kotalardan çıkaran Devlet böyle bir kaçağa nasıl göz yumar ?

Bu soruların cevabı her zaman o kadar kolay değildir...

Örneğin Sümerbank'ın proje ücretlerini çok daha büyük makina bedellerine ekleyivermesi veya Maliye Bakanlığının bu ücretleri Türkiyede yapılması imkânsız hizmetler zannetmesi okadar güç değildir. Fakat Yapı ve Kredi Bankasının 3 şubesinin projelerini İsraildeki Amy firmasına yaptırdıktan sonra ücretlerini nasıl ödeyebildiği anlaşılamamaktadır.

● Genel olarak şunu söyleyelimki, ihtisas emeğini dünya serbest pazarına açarsak (mevcut kanunlarda yasakladığı halde), Japonya'dan Amerika'ya kadar uzanan ülkelerden birinde (her konuda) kendi elemanlarımızdan daha seviyelilerini bulabiliriz. İnsana yatırım veya insan yetiştirme sorununun bir ülke için ne olduğunu bilmeden ve işin menfaatını düşündüğünü zannederek yabancı hizmeti tercih eden idarecilerde daha iyilerinin bu ülkelerde bulunduğu bellidir. Demek ki, işin menfaatinin (!) gerekleri önce idareci ithalinden başlayabilir!...

Bugüne kadar «dökme suyla değirmen» deyiminin bir ulusun hayatındaki anlamını kavrayamamış idarecilerin temizlenmesi gerekir. Aksi halde, Türk ihtisas elemanlarını kırmak, haklarına müdahale etmek gibi yersiz işlemlerin yanında, ülkeyi birden bu yönden tüketici yapmak ve bunun böyle devam etmesi için hazırlanan düzeye yardımcı olmak basiretsizliğini gösteren idarecileri yetkilerden uzaklaştırmak gerekmektedir.

### PROJELERİ YABANCILARA YAPTIRILAN TESİSLERE AİT ÖRNEKLER

Pet—Kim Tesisleri

Sümerbank

Yapı ve Kredi Bankası

Yozgat Bira Fabrikası

Etibank

NATO

Özel Sektöre ait

Milli Eğitim Bakanlığı

Emekli Sandığı

Fabrika, İşletme ve Lojmanlarla birlikte komple projeleri

Yarımcı -Bozöyük Seramik Fabrikaları

Ordu Soya Fabrikası

Beykoz Deri kundura fabrikaları

Tarsus Boya Fabrikası

İzmir ve diğer iki şube binası

Avan projesi yapımı ve tatbikat projelerinin tasdik işi

Beyşehir Aliminyum Tesisleri

Bandırma Sülfirik Asit Fabrikaları

Ambarlı Santrali

Kütahya Azot Sanayi Tesisleri

İle ilgili işlerin büyük çoğunluğu

İzmir'de bir dokuma fabrikası

İzmir'de Tekstil Okulu

Otel ve tatil köyleri

Foster Willer Firmasına

Çekoslovak Tekno - Export Devlet Firmasına

Polonya Devlet Firmasına

Çekoslovak Tekno - Export

Devlet Firmasına

Polonya Devlet Firmasına

İsrail Amy Firmasına

İngiliz Mimarlarına

Sovyetler Birliğine

Sovyetler Birliğine

Amerika Birleşik Devletlerine

Alman - Amerikan Coppers Firmasına

Yabancı Firmalara

Batı Almanya'ya

Alman, Amerikan, Fransız ve Diğer Yabancı Firmalara

# A. P.

## Kendi

### Hükümünü Veriyor



Çetin Altan'ın yasama dokunulmazlığı kaldırılmış bulunmaktadır. Demokratik sosyalizmi tanımlayan Anayasa Mahkemesinin, «141 ve 142. maddeler Anayasanın izin vermediği sınırdan itibaren yürürlük ifade eder» şeklindeki kararına aldırmadan Altan'ın yasama dokunulmazlığını kaldırma yoluna giden Meclis'in AP - GP ekibi, İnönü'nün çok dikkat çekici uyarılarına da kulak vermemiştir.

Temmuz ayının yirminci gününde, perşembeyi cuma gününe ileten gecede AP - GP ekibi tam kadro olarak çalışmışlar, Meclis içtüzüğü ile ilgili meselelerde GP'li Coşkun Kırca da AP'lilere yardım etmiştir. Görüşmeleri izleyen gazeteciler, başkanlık divanından zaman zaman Coşkun Kırca'ya pusula geldiğini, Demirel'in endişe ile bakan gözleri önünde, zayıf ve beceriksiz AP'lilerin Coşkun Kırca'nın usul ve içtüzük bilgisinden yararlandıklarını görmüşlerdir.

Görüşmelerin gazetelerde çıkmayan ilgi çekici ve düşündürücü bir olayıda, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün AP'lilere ve onların «Kılavuzları» na akıl yolunu göstermeye çalıştığı sıralarda, oturduğu yerden İnönü'ye laf atıp «Sen kendine bak, bize yol göstermeye kalkacağına!» diyen bir AP milletvekiline bir başka AP milletvekilinin cevap vermesi dir. Basın localarından duyulan ses; «Paşa'ya ses çıkarma, Samet te böyle demişti...» uyarısını taşıyordu. Ne var ki; AP'liler, kapıları tutan bakanlar yüzünden salonu bırakıp çıkamadıkları gibi, içtüzüğün aksine olan hüküme rağmen bu konuda bir grup kararı almışlarcasına hareket ediyorlardı. Oysa, bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması konusunda grup kararı alınması mümkün değildi.

#### FIKİRSİZLERİN MARİFETLERİ...

Çetin Altan'ın «Bornova Savcısı Lütfe Dinleyin» başlıklı yazısından dolayı komünizm propagandası yaptığı ve görevli Savcıya hakâret ve tehditte bulunduğu iddiası üzerine yasama dokunulmazlığının

kaldırılması hakkındaki karma komisyon raporu perşembe günü saat beşte görüşülmeye başlanmıştı. Karma komisyon başkanı AP'li Kemal Bağcıoğlu'nun başkanlığa verdiği konunun öncelik ve ivedilikle görüşülmesi yolundaki önergesi AP - GP grubu tarafından kabul ediliverdi.

Yaptığı son geziler ve törenlerle DP'li seçmenin kafasındaki Menderes imajının yerine Demirel İmajını geçirmeye çalışan Süleyman Demirel önce milletvekillerinin sıralarında oturmuşken, işler heyecanlanınca yanına, geçenlerde bir trafik kazasında kaburgaları kırılan «Adliye Vekili» Hasan Dinger'i alarak hükümet üyelerine ait yere geçiyordu.

AP Gençlik kollarının faaliyetlerini organize etmekle tanınan Bağcıoğlu'nun önergesi kabul edilince, Çetin Altan'a daha bir gün önce «Senin işini geriye bırakacaklar» diyen bir AP bakan kendisini yalancı hissetmeye ve durmadan elindeki dergi ile meşgul görünmeye çalışıyordu. Gazetecilerin bildiği kadariyle AP kabinelerinde edebiyat ve sanattan az - çok haberi olan tek kişi diye tanınan bu bakanın ezikliğine karşı, sonu «chapise» çıkabilecek bir yolun başına konulan Çetin Altan bakan olmaksızın da, insan ve aydın olarak çok daha onurlu kalabildiğini gösterdi.

Altan, AP - GP'nin içindeki bazı «yaptığını bilir - çıkarım bilir» lerden başkalarına kızmadığını belirtti defalarca : «Okumamışsınız, okuyaydınız bu hâle düşmeye bilirdiniz» anlamına gelen sözlerle, çok terbiyeli şekilde gerekeni söyledi.

Görüşmeler sırasında İnönü'ye, Nihat Erim'e, Ferda Güley'e, Altan'a ve Mehmet Ali Aybar'a laf atanlardan, sataşanlardan, kavga çıkaranlardan Ruhi Soyer, İhsan Kabadayı, Şadi Pehlivanlıoğlu, H. Fendoğlu, Mevlut Yılmaz, Şevki Yüce isimlerindeki GP - AP'li milletvekilleri ise daha bir önceki gün, vekilleri oldukları milletten toplanan vergilerden meydana gelmiş devlet paralarından alınan borçları ve birikmiş faizlerinin, ödenmesini istemeyen İhhami Ertem, Bahri Dağdaş, Vedat Ali Özkan,

Mesut Erez, Sadık Tekin Müftüoğlu, Ahmet Topaloğlu (akrabasının borcu lehinde), Yüksel Menderes, Melahat Gedik, Osman Turan, Orhan Dengiz, Kâmil Ocak, Neriman Ağaoglu vb. ile birlikte oy kullanıyorlardı.

Aynı Mevlut Yılmaz'ın aynı günün gazetelerinde «Papa'nın gelişi Türkiye'yi Hristiyan yapmak içindir... Ayasofya'yı zaten korkumuzdan açamıyoruz, bir de Papa Efes'e giderse, Efes'e de dokunamayacağız» şeklinde sözleri yer alıyordu. Kavgaçılardan Şevki Yüce ise geçen yıl, MİLLİYET'in acar muhabir - yazarı Mete Akyol'un sayesinde «Turizm firmaları ile ortaklaşa hac seferi düzenlemekle» ün salmış, üstelik bir de Demirel'den papara içmişti.

Çetin Altan gibi, okumuş ve yazar olmadıkları için AP - GP karşısına fikir suçlusu olarak çıkarılmak zorunda kalmayanlardan Şadi Pehlivanlıoğlu ise geçen aylarda yazıhanesine aldığı bir hanımla birlikte yazıhanedeki florasans lâmbanın nikelâhl kenarlarındaki ilginç görüntüsü ile, ve olayı tesbit etmek isteyen MİLLİYET foto muhabirini dövmeye kalkması ile hatırlanıyordu.

#### DEMİREL'in TAKTİK HATASI

Olaydan iki gün önceki CUMHURİYET'in «Olayların Ardındaki Gerçek» sütununda belirtildiği gibi, «CHP'ye başka, İnönü'nün kendisine başka davranan» ve böylece zeki bir taktik uygulamaya çalışan Demirel'in gerçek yüzü de böylece bu yazıdan iki sonraki bu son olayla ortaya çıkmıştır. Çetin Altan'ın dokunulmazlığını kaldırmak için sabaha kadar yapılan görüşmeler hiç olmazsa - bir bakıma - bu işe yaramıştır.

Nitekim iktidar - muhalefet işbirliğinden söz eden Demirel, kürsüde usul ve öz bakımından işin hatalı yanlarını anlatmaya çalışan Ferda Güley'in «Anayasa sosyalizme kapalı olsa idi, İşçi Partisi burada olamazdı» sözlerine şu karşılığı vermiştir :

«... Millet aldanmış!»

Burada en iyi niyetlerle Demirel'in şu iki şeyi kastettiği düşünülebilir :

1 — Sosyalizme kapalı olmayan bir Anayasa yapan ve bu Anayasa için milletin onayını alanlar milleti aldatmışlardır, Demirel buna üzülmemektedir.

2 — Anayasanın kabulü; milleti «hayır da Hayır vardır» sözleriyle aldatmaya kalkanlara rağmen millet çoğunluğunun Anayasayı kabulü söz konusu edilmemiş ise, o zaman da sosyal adalet, toprak reformu, sömürü düzeninin adâletli bir düzen haline getirilmesi görüşlerini savunan bir partinin millettten - herşeye ve herşeye rağmen - oy alabilmesi kastedilmiştir. «Millet aldanmış» lafından murad bu ise, bunun da doğruluğu şüphelidir. Az gelişmişliği ile, tefecisi, vurguncusu, Mevlut Yılmazı, Hamidosu ile ortada olan bir düzende kimin ne olduğunu milleti kimin aldatmak istediğini anlamak zor değildir.

Savaş meydanlarında verdiği yüz - akı savaşlarıyla, Lozan'da bu yoksul milletin siyasi ve ekonomik bağımsızlığını bir bütün olarak savunmasıyla, siyasilerin çeşitli yolsuzluklarına karışmamasıyla, seksen dört yıllık temiz bir ömür taşıyan İnönü karşıındakilerin bu değerleri hazmedecek halleri kalmamış, Türkiye'nin - daha çok bu beylerin marifetlerinin görünmeye başlaması sayesinde - uyanması karşısında panige kapılmışlardır.

#### UMUT KAYNAKLARI

Çetin Altan'ın dediği gibi, «Yaptıklarımız, demokratik yolların çıkar yol olamayacağını işaret eder gibi olsa da, ben gene ihtilâli olmayan demokratik sosyalizmin geleceğine inanyorum.» diyenlerin önünde şimdi - bütün bu olanlara ve olabilecek olanlara rağmen - iki sebepten ciddi umutlar vardır :

1 — Sosyalist veya doktriner bir sol görüş benimsemiş bir hareket olmasa bile yeni CHP, Batılı anlamdaki gerçek burjuva demokrasisini savunmakta bilinçlidir ve samimidir. Bu konuda burjuva uygarlığı - kitap fobisi olmayacak kadar hiç olmazsa - düzeyine erişmemiş; modern kapitalist ülkelerin birçok müesseselerini bile - löpçülük ve açık sömürçülüğü önleyeceği için - kabul edememiş bir AP ile, Batıcılığı yeni - yeni de olsa sosyal ve ekonomik bir öze erdirmeye çalışan CHP artık kesin olarak ayrılmaktadırlar.

2 — Amerikan sosyal bilimci Prof. Edward Shils'in belirttiği gibi, bundan sonra, Türkiye'den devrimci hareketlerin halka eğilmek, halkı şuurlandırmak zorunda kalması kaçınılmaz olmuştur. Parti merkezlerindeki sohbetler yerine Ecevit'in gezileri gibi halka doğruyu, olduğu gibi korkusuz ve halkın anlayacağı somut bir lisansla anlatmak amacıyla güden devrimci uygulama başlayacaktır.

Prof. Edward Shils, az gelişmiş ülkelerdeki aydınların bizde de olduğu gibi deneme ve yanlışlarından söz eden bir ya-

zısında, Bu ülkelerde, bağımsızlık sonrasında devrimci aydın kuvvetlerinin, önceleri kendi milletlerinin değer ve kültürleri yerine, körü - körüne Batı'ya bağlanan ve yanlışlarını anlayınca da, dışarda kendilerine PUT buldukları için hâyâl kırıklığı ve utanca kapılan aydın hareketleri olarak başladığını «fakat ilk yanlışlardan sonra aynı aydınların bu kere «kendi kültürlerine, kendi değerlerine ve kendi halklarına dönmek zorunluğunu anladıklarını» belirtmektedir Türkiye'nin gelişimi şimdi bu yola gelmiştir. Halkı olumyan devrimciliğin yukarılarda durdurulacağı anlaşılmıştır.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğundan beri kesiksiz bir oluşum içindedir. Dünya değişmekte, Türkiye de bu değişimleri oldukça düşük bir maliyetle fakat ağır - ağır izlemektedir. Şimdi «iyi niyetli fakat hâyâl kırıklığına uğrayacaklarını daha önceden anlayamayan aydınlar» doğru yolu

aramakta, sezmede, daha açıkcası bu yola zorlanmaktadırlar.

Düzensizlik düzeni olan, bugünkü sözümona düzeni düzeltmek istemeyen, «Nesi varmış bu düzenin... Biz mi kurmuşuz bu düzeni?» diyen Süleyman Demirel'in karşısına okuyan - düşünen genç bir politikacı yeni bir kafa ile çıkabilmekte ve :

«Kim kurmuşsa kurmuş... Biz değiş-tireceğiz» diyebilmektedir.

Az gelişmiş bir ülkede, bugünün Dünyasında, akıl açısından da, namus ve yüreklilik açısından da önemli olan halktan, ulusal bağımsızlıktan ve merhametsiz bir düzen yerine adâletli bir düzenden yana olup - olmamaktır. Çetin Altan bunu yapmış, emperyalist devletlere karşı Kurtuluş Savaşı gerçekleştirmiş İnönü tarafından savunulmuştur.

Olaylar, bir bakıma AP'ye kesin bir yer tayin etmiştir. AP şimdi kendi hükümünü vermek yolundadır.

## iş "Cenab-ı Hak"ka Kalınca

Hoşumuza gitse de, gitmese de şu gerçek ortadadır : Üzerinde yaşadığımız Türkiye dünyanın belligişli deprem bölgelerinden biridir ve kendi koyduğu yasalara biz insanlardan çok daha bağlı olan doğa, bu gerçeği yılda, iki yılda, engeç üç yılda bir, hepimize hatırlatıp durmaktadır. Yalnızca birkaçını sayacak olursak, Erzincan, Malatya, Adapazarı, daha yakınımızdaki Varto depremleri, bize, pek acı can ve mal kayıplarına patlamış depremlerdendir.

Geçen hafta sonunda Adapazarı bölgesini bir kez daha sarsan son deprem, bu doğal olaylar yüzünden düştüğümüz üzüntülere bir yenisini katmıştır. FORUM, depremde yakınlarını kaybedenlerin, yerinden yurdundan olanların acılarını içten paylaşır ve yetkililerce almak gerekli tedbirler sonunda bu acıların biran önce giderileceğini umar, ama...

İnsan yeterliği içindeki bilgi ve araçlarla Türkiyemizi depremden kurtarmanın elbette olasılığı bile yoktur. Deprem kuşağı üzerindeki büyük kentlerimizi bu kuşağın dışına çıkarmak da, bugün için, Türkiyenin gücünü çok aşan geniş kapsamlı bir iştir. Fakat bu demek değildir ki biz yıllar yılı depremlerin yurtdaşlarımızın bir kısmını taş duvarlar altında ezmesine, ulusal servetin önemli parçalarını yerle bir etmesine göz yumacağız. Uygur ülkeler, deprem bölgelerindeki yapıtlarını doğa koşullarına uygun olarak yeniden yükselterek, bu bölgelerdeki yeni yerleşmeleri gene aynı koşullara uygun kurallara bağlayarak, can ve mal kayıplarını en aza düşürmenin yolunu aramaktadırlar. Başkalarının yaptığını Türkiyenin yapmaması için acaba ortaklıkta bir neden var mıdır ?

Vardır. Hemen söyleyelim ki, bu neden de yöneticilerimizin ancak Orta Çağlara yaraşan düşünce düzenidir. Eğer ülkenin

Başbakanı depremin hemen ertesinde ortaya çıkıp da, hem de Türkiye radyolarından bütün yurda yayınlanan bir demecinde «Cenab-ı Hak beterinden korusun» derse, bu demecin tek anlamı işimizin «Cenab-ı Hak» ka kaldığıdır ki, bundan çıkacak tek sonuç da «Cenab-ı Hak» ın yüzyıllardır olduğu gibi bundan sonra da her toprak salmasında yüzlerce kişiyi ve milyonlar değerinde malı, mülkü elimizden almaya devam edeceğidir.

Bir üniversiteyi, hem de Teknik Üniversiteyi bitirmiş bir insanın deprem gibi doğal bir olayı doğa - dışı nedenlere bağlayan biçimde konuşması, din simsarlığına kalkışıyorsa, bu daha da dehşet verici bir davranıştır. Düşününüz, bir deprem olacak, deprem kuşaklarında şimdiye kadar gerekli tedbirleri almadığımız için yüzlerce kişi, yalnızca ve yalnızca bizim bu yetersizliğimiz yüzünden ölecek ve Türkiye Başbakanı, bu gerçeği bilmezlikten gelerek, «Cenab-ı Hak beterinden korusun» diye konuşacak... Dinine bizden çok daha bağlı olan Batı ülkelerinde bile, böyle konuşanı, tefe koyar da çalarlar. Bizde buna karşı yükselen tek şey, «Amin!» sesleridir.

Ama, diyeceksiniz ki, bizde her iş zaten «Cenab-ı Hak» ka kalmış değil midir ? Yurdun orasında burasında yükselen yapıtları ayakta tutan, harca karışmış kurban kanları değil midir ? Planlama Örgütü ayakta takunya, elde ibrik yürütülmemekte midir ? Yüce Meclis'te bir milletvekilinin dokunulmazlığını Anayasanın açık buyruğuna rağmen bir gecede kaldıranlar, ulu din savaşçılarımızdan başkaları mıdır ? Son günlerde yeniden günün konusu olan Kıbrıs sorununda nerede olduğumuzu ve nereye doğru yöneldiğimizi «Cenab-ı Hak» tan başka bilenimiz var mıdır ?

Ne diyeceksiniz ? Gene de «Cenab-ı Hak bizi beterinden korusun.» Geliniz, bu duaya hep birlikte «Amin!» diyelim. Amin!



## Zenciler Değişiyor : Şiddete - Karşı - Şiddet

Amerika'dan son haftalar içinde gelen haberler Amerikan sosyal tarihi ile ilgilenenler için çok ilgi çekici haberler olmuştur. Haberler önce, New Jersey'deki Newark kentinde patlak veren kavgalardan sonra, tevkifler ve yaralanan yüzlerce insan olduğu yolundaydı. Daha sonra da geçitli zenci kuruluşlarından yedi yüz delege bir araya gelip, şimdiye kadar «şiddet dışı metodlarla mücadele» de ısrar eden Martin Luther King'in yolu yerine, «şiddete - karşı - şiddet» politikasını başlatma kararı aldılar.

Çeşitli zenci kuruluşlarından gelen bu yedi yüz delege meseleyi uzun uzadıya görüştü; sonunda, «İrk Eşitliği Kongresi» Başkanlığı varılan kararı şu şekilde açıkladı.

«Zenciler, tahammül edilmez hareketlerin kurbanı oldukları sürece, şiddet dışı (non - violent) metodlar terk edilecek, beyazların şiddet politikalarına karşı, siyah insanların şiddete - karşı - şiddet politikası başlayacaktır.»

Kararın en önemli yanı arkasında - Vietnam'a zenci göndermesini bilen, fakat Amerika'daki zencinin hayatını düzeltmek için beyazları kırmaya yanaşmayan - Johnson yönetimi olduğu halde, Zenci Mukavemet Hareketini şiddet dışı metodlara bağlı tutmak isteyen Dr. Martin Luther King'i gözden düşüren bir karar olmasıdır.

Bir süreden beri üniversitelerde, kentlerin işlek caddelerinde veya parklarda «Siyah İslamın Sesi» gazetesini satar, efendi - efendi, beyaz ve siyah üniversitelilere Dr. King'in etkisiz kalmaya mahkum olduğunu duyurmaya çalışan aşırı «Siyah Müslümanlar» hareketinin militanları şimdi kuvvet kazanmışlardır. Savaşın, yani zencile-

rin ifrit oldukları Vietnam Savaşının hâlâ bitmemesi; tersine şimdi Johnson tarafından resmen açıklandığına göre - genişletilmesine karar verilmesi ve buna karşılık «Civil Rights» programını uygulamayı vadeden hükümetin çoğu yerde işlerin yürütülmesini bunun - bunun eline bırakması gibi meseleler zenci hareketine barışçı yolları gösterenlerin artık gözden düşmelerine sebep olmuştur.

«Kara Kuvvet» Konferansına Dr. King taraftarlarının katılmaması, kongreden önce duyulan peşin bir umutsuzluğun sonucu mudur, yoksa Dr. King taraftarlarının bu kongrede alınacak aşırı kararları öne sürerek, «resmileşmiş» sayılabilecek kendi tutumlarında Johnson yönetimine karşı daha yüksek bir pazarlık gücünü kazanmak istemektedirler? Bu yakında anlaşılacaktır.

### TARİHİ GELİŞİM

Meseleye daha derinden bakarsak bu meselenin sadece bir zenci meselesi olmadığını görüyoruz. Zenci meselesi kölelik günlerinin, Amerika'nın kendine özgü zenginleşme sürecinin ve bu özel ortamda Amerikan toplumunun kazanmış olduğu sosyal değerlerin bir ürünüdür. Nitekim Amerika'da aklı başında birçok sosyal bilimcinin meseleye bakış açısı budur. Ama televizyon ve basın etidisi altındaki halk oyu bir yana konformist aydınlar bile bunları böyle düşünmemektedirler.

Örnek olarak alabileceğimiz Cornell Üniversitesi ekonomi profesörlerinden Dr. Douglas F. Dowd, kendi toplumunun bugünkü meselelerine bakmakta ve en önemli sorunun «Amerikan halkının kafasında duran Amerikan toplumu imajıyla, Amerikan

toplumunun gerçek resmi arasındaki fark» olduğunu ileri sürmekte kezâ; «siyasal yöneticilerin söyledikleri ile gerçekler de birbirlerini tutmamaktadır» demektedir. Diğer bir aldanmayı ise Dr. Dowd şu şekilde ifade etmektedir :

«Amerikan toplumunun başındaki bela Amerikan insanının Biz herkesten üstün ve iyiyiz lâfına inanmış olmasıdır...»

Gerçek bu böyle midir? Bilimin söylediği hiçbir toplumun, ilelebet diğerleri karşısında ne iyi, ne de kötü kalmayacağıdır. Böylesine inançlar, zaman içinde birçok problemlerle karşılaşan bir toplumu uyusukluğa, görmezliğe, kötü şeylere karşı vurdum duymazlığa; giderek kötülükleri benimsetmeye sürükler.

Prof. Dowd, yıllar yılı çözümlenmeyen ve gittikçe daha yoğun bir öz kazanan zenci meselesinde verdiği görüşleri şunlara toplamaktadır :

\* Amerikan toplumu, bir bakıma kolay yoldan zenginleşmiştir. Zenginleşme kesiksiz sürüp durdukça, toplumun değer yargılarının başına «herkesin çıkarı kendisine... her koyun kendi bacağından asılır... gücü olan kazanır, ne kazanmışsa onundur...» diye ifade edeceğimiz değerler geçmiştir.

\* Kuvvetlinin kazandığı, kazancın ise sırf kazananın keyfine bırakıldığı bu oluşum içinde kazançlar kazanmasını bilenlere bırakılmış, ve «yaya kalan» lara da, kala - kala Tanrı kalmıştır.

\* Olan - bitene bakıp ses çıkarmayan halk ise, «etliye - sütlüye karışacağına, avluna bir kazık çak» felsefesini benimsemiş, haftada bir kez gidilen kilise hariç manevî

duygular ve insancıl değerler günlük hayatın pratiğinden uzaklaştırılmıştır.

\* Zenginleşme günlerinde, fazla kölesi olanlar, önce topraklarını genişletmekte kullanmışlardır bu güçlerini. Sonra hem politikaya, hem de sanayiye geçerek nüfuzlarını yaymışlardır. Böylece, önceleri sadece köleleri üzerinde efendilik yapmaya alışmış bir sosyal tabaka, giderek politika da ve iş hayatında da nüfuz kazanmış, ama toplumun yeni yönetici bu kaymak tabakasının değer yargıları değişmemiştir temelde. İç Savaşta köleliğin kaldırılması için savaşanlar bile, daha sonra Güney ile barışılınca, zencilerin sandıkları kadar iyi olmadıklarına inanmışlardır. Zenci, başkaldırılmaz - löp dinler, sadık bir yaratık oldukça iyidir çünkü...

### SAVAŞÇILIK AYRI DEĞİL...

Bugün ise bir başka Amerikan sosyal bilimcisinin yaptığı araştırmadan (\*) öğreniyoruz ki; örneğin Kaliforniya'da çalışan nüfusun, Kuzey ve Güney de yüzde 30 - 60'ının çalıştığı işyerleri artık savaş ekonomisine bağlanmıştır.

Şimdinin Amerika'lısı «Kölesiz toplumda zenginleşemeyiz, yaşayamayız» diye diye zenci meselesinde tarafsızlaşmaya veya zenci düşmanı olmaya şartlanan eski nesiller gibidir: Savaşın devamı ile bugünkü hayat konforu arasındaki sağlam ilintileri bakmakta ve kendisi veya oğlu Vietnam'a gitmedikçe savaşın uzayıp durmasına pek ses çıkarmamaktadır.

Zencilerin durumunu bu açıdan ele aldıktan sonra Irk Eşitliği Kongresinde varılan son kararın nedenini anlamak kolaylaşmaktadır. Zencilerin sosyal meselelerini çözmek için Johnson yönetiminin söyledikleri de, yaptıkları da zenciler nezdinde itibarlarını yitirmiştir. Bunun nedenini Prof. Dowd şöyle belirtiyor:

«... Şimdi de bir - iki milyarlık bir programla Sefâlete Karşı Savaşı kazana-çağımızı - geleneksel tutumumuz sayesinde - umuyoruz. Oysa bu programın yönetimi de, paraların kullanımını da - mahalli politikacılara, iş adamlarına ve bir de yorgunluktan zaten canı burnuna gelmiş sosyal çalışmacılara (social workers) bırakılmıştır. Oysa insancıkların ve kafalarının da ki sosyal değer yargıları ve ne de yetenekleri, bırakın böyle temelden bir meseleyi, çok daha küçük hacimde bir sosyal politika tedbirini bile uygulayıp hâlde kâfi değildir.

Ajans haberlerinin dışında, bu konu hakkında bir bilim adamının söyledikleri bunlar. Yakında; «Şiddete - karşı - şiddet» politikası kararından sonra, çok daha fena haberlerin gelmesinden korkulur. Bunların da fiatını «Geldikleri mahallede kiraların daire satın aldıkları sokaklarda ise apartman fiatlarının düşmesine yol açan» zenciler ödeyeceklerdir.

Ama, galiba başka yol da kalmamıştır.

(\*) Seymour M. Lipset, «The Supporters of the John Birch Society», Daniel Bell'in «The Radical Right»'ndan.

# Vatikan



Önce 1964 Ocağında Kudüs, onun arkasından aynı yılın sonlarında Hindistan, ertesi yıl Birleşmiş Milletler, 1967 Mayısında da faşist ve sömürgeci Portekiz... Nihayet, daha Portekiz yolculuğunun yorgunluğu geçmeden de, Türkiye.

Papa VI. Paul'un işbaşına geldiği günden buyana çıktığı bütün bu dış gezilerin, Vatikan'a yakın çevrelerde açıklanan insancıl amaçlarından başka elbette daha somut bazı yönleri olmak gerekir. Katolik dünyasını yönetenler son zamanlarda iyice anlamışlardır ki, toplumun özellikle son yüzyıl içindeki gelişmeleri karşısında kilise hâlâ yerinde saymakta ve bunun sonucunda, hıristiyanlık hergün biraz daha gerilemektedir. Bu durumu önlemek ve katolik kilisesine yeryüzünde eski kuvvetini kazandırmak için yapılacak ilk şey, dogmaların özüne dokunmadan bunları günün gereklerine göre yeni baştan düzenlemeye çalışmak, ikinci şey, kiliseyi devamlı olarak gazete başlıklarında tutarak kamu oyunun ilgisini çekmek; üçüncü şey de, hıristiyan âlemi içindeki kökleri yüzyıllarca geri giden ayrılıkları gidererek, din - dışı ve din - ötesi kuvvetlerin karşısına bir bütün olarak çıkmaktır. İşte Türkiye'ye yaptığı yolculuk da dahil, Papa VI. Paul'un bütün gezilerinin altında yatan gerçek amaçlar..

VI. Paul ile İstanbul Patrikliğinin başı Athenagoras, Batı ve Doğu kiliseleri arasındaki ayrılığı giderecek diyalogu bundan üç buçuk yıl önce 1964 ocağında Kudüs'te başlatmışlardı. XV. yüzyılda Floransa'da toplanan «Birleşme Konseyi»nden buyana, Kudüs randevusu, katolik ve ortodoks dünyasının liderleri arasındaki ilk buluşma olmuştur. Fakat İstanbul Patrikliğinin ortodoks âleminin tek ve gerçek lideri olmayıp, buluşma ve eşit bir ortodoks kiliseler topluluğunun yalnızca şeref başkanı durumunda bulunması, Athenagoras'ı birlik konusunda VI. Paul kadar ke-

sın ve yetkili konuşmaktan alakoymuş-tur. 1964 Kasımında Rodos'ta yapılan ortodoks kiliseleri toplantısında Rus ve Yunan ortodoks kiliseleri, Roma ile yapılacak birlik görüşmelerini ilke olarak kabul etmekle beraber, bu görüşmeleri belirsiz bir tarihe atarak Athenagoras'ın elini kolunu bağlamışlardır. Bu yüzdendir ki, iki kilise arasında şimdiye kadar yapılan karşılıklı gidip gelmeler sonuçsuz bir sempati gösterisi olmaktan ileri gidememişlerdir.

\*\*

Fakat özellikle son bir yıl içinde durum önemli biçimde değişmiştir. Sovyetler Pekin'in baskısıyla yüzlerini Batıya çevirmek zorunda kalınca Vatikan'la da ilişkilerini düzeltmek çabasına düşmüşler ve Moskova Patrikliğini daha uysal olmaya çağırılmışlardır. Bunun yanısıra Atina'daki askeri darbeden sonra Kral Konstantin Vatikan karşısında pek geçimsiz olan Atina metropolidini işbaşından uzaklaştırmış ve yerine birlik görüşmelerine eğilimle tanınan bir din adamını getirmiştir. Bütün bunlardan sonra, yapılacak tek şey olarak, VI. Paul ile Athenagoras'ın bir kez daha biraraya gelmeleri ve görüşmeleri başlatmaları kâhyordu. Türk hükümeti Athenagoras'ın yurt dışına çıkmasını şu sırada çeşitli nedenlerle uygun görmeyince, yola çıkmak VI. Paul'e düşmüştür.

Papanın Türkiye yolculuğunu Türkiye lehine bir gelişme olarak değerlendiren çevreler, işin yalnızca propaganda ve turizm yönünü ele alarak böyle yapıyorlarsa, acıklı bir yanıma içindedirler. Bu yolculuk, Türkiye'nin çok dışında ve hıristiyan kardeşler arasında bir alış veriştir. Bu kardeşler arasındaki kavgalar daha bir çözüme bağlanmamışken patlak veren Kıb-

# Fener



rıs buhranı sırasında, bütün hıristiyanlık dünyasının nasıl Türkiye karşısında birleştiğini bir düşününüz. Bir de birleşmeyi başarırlarsa, İstanbul'da bulunacak bir patrikliğin Türkiye için devamlı başağrısı olacağına hiç şüphe edilmemelidir.

# İhsan Doğramacı

Sayın Doktor; bugüne kadar hak-kınızda çeşitli çevrelerden dinlemiş olduklarımı ve memleketin milli karakterini taşıyan, tarih içinden süzülüp gelen ilim yuvarlarının gerçek temsilcisi 4 üniversitemizin Rektörlerinin yaptıkları suçlama, size açık ve doğrudan doğruya hitap etmeği, benim için kaçınılmaz bir vatan görevi, isyanla dolmuş vicdan haykırışı haline getirdi.

Sayın Doğramacı; davranışınızın içimi nasıl bir elemli isyanla doldurduğunu açıklamalıyım ki, vatanınıza ve vatandaşlarınıza nasıl görün-duğünüzü, anlayabilesiniz. Hareketiniz, bir kişide dahi böyle isyanlar doğuruyorsa, teşebbüsünüz ne ad altında olursa olsun, memleket için yıkım teşebbüsü olacaktır. Vicdanlara, memleket için endişe taşıyan yürek-lere, vatanın geleceğini ilim yuvalarında karartma tertipliği içinde olanlar gibi görüldünüz mü, kurmak istediğiniz şey, başlangıçtan o'nu yıkmaya ant içen, namuslu vatan-perverlerin, mücadelesi ile karşılaşır.

Sizin yaptığınızdan çok daha şaşalılarını, çok daha insanî bir çehre ve görüntüş içinde, müstemlekelerde misyonerler yapmışlardır. İnsani, bir görünüş altında, bir milletin mil-li bilincini ve karakterini öldürmek için kültür emperyalizmi yapanlar, milletleri kültür yolundan, ilim yo-lundan köleleştirmek istiyorlardı. Ama, bütün bu gayretler insanlığın önünde mahkûm ve mağlup olmuş-lardır. Milletlerin bilinci ve haysiyeti ölmemiştir, aksine kendi bünyelerine sokulan yabancı unsurlar, onlardaki millî bilinç ve haysiyeti alevlendirmiş-tir.

Sizin, davranışlarınızın ilk şüpheli-ri, meşru bir hükümeti düşürmek için, yabancı çevrelerce ve o'nların yerli ortaklarınca yapılan gayretler içinde adınızın geçmesi ile uyandı. Memleketin bir büyük milli davasında, Kıbrıs davasında, memleketin çı-karlarını, millî menfaatlerini bir ya-bancı devlet'in isteklerine uyararak fe-da etmeyen, memleketin milli müca-dele kahramanı, millî kahraman olan başbakanım, o yabancı devlet düşü-nererek, istediği memleket alehine bir çözümlü, kabul edecek adamları iş başına getirme tertibi yaparken, bu tertibin gerçekleşmesinde faaliyet

## Fikret EKİNCİ

gösterelerden birisi olarak basında adınızı sohbetlerde ise çocukların-ızın işitmemesini dilediğim konuların kahramanlarından olarak emellerinizi sık sık işittik.

Bir hükümet, en güç şartlar altın-da, on yıl toplum hayatının her ala-nı tahrip edilmiş, bu yüzden ihtilâl olmuş, memleket ihtilâl'den yeni çık-mağa çalışıyor, üst üste iki darbe te-şebbüsü ezmiş, her taraf perişanlık içinde iken, bir yandan bunları dü-zene koymaya çalışırken, bir yandan da memleketin bu halinden ümide kapılan bir papazın, Kıbrıs'ta çıkar-dığı mesele ile uğraşmak zorunda kalmıştı. Bu papazın insanlık dışı, Türk soydaşlarını Jenosid suçu ile katletmesine karşı harekete geçen, memleketin meşru haklarını savu-nan bir hükümeti, papazın arkasını sıvazlayan bir yabancı devlet hoş karşılamamıştı. Çünkü, on yıl sorum-suz bir idare de, her emrine evet diyen, memleketi felâkete sürükle-yecek kölelik bağlantılarına giren insanlardan sonra, haysiyetli bir müttefik işine gelmiyordu. Geçmiş on yıldaki karakter ve haysiyet an-layışına sahip insanları memleket dümeninde görmek istedi.

Vatanperver kalplerde ve vicdan-larda isyan uyandıran, nasıl bir ter-tibin oyun arkadaşlığını seçenlerden görüldüğünüzü, size göstermeğe ça-ıştım.

Unutulmaz bunlar. Hiç bir vic-dan sahibi unutmaz bunu. Sizler, unutulduğunu bugünkü hehey şama-tasına bakarak sanıyorsunuz. Men-deres, parlak günlerinde, «Battal ga-zî ordusu.» küfürünün unutulduğunu sandığı gibi. Bir gün millet, en acı bir biçimde, o küfürü unutmadı-ğını, sahibinin önüne incisini koyarak gösterdi. Millet böyle davaların hesa-bını görmek için, bir millî yara ola-rak vicdanında saklar.

Üsler yetmemiş. Şimdi, bu milletin geleceğini öldürmek, kültür ve bilim yolundan müstemleketleştirmek için

kafa ve ruh müstemlekesi kurmak için, sizin teşebbüslerinizle, ilim gö-rünüşü altında müstemleke üsleri kurmağa çalışıyorlar. Memleketin milli Üniversiteleri öldürülüyor, yı-kılıyor, onlar yerine ruhsuz, cansız, bi-linçsiz, millete kölelik ruhu aşılıya-cak bir takım üsler kurulmağa çalışılıyor. Bu üslerin kumandanlarında sizler olacaksınız.

Nasıl Üniversiteler öldürülüyor ? Bizim milli kuruluşlarımıza yabancı biçimde, güya üniversiteler kurulu-yor. Bu yeni kuruluşlara, memleke-timizin şartlarına göre hudutsuz im-kânlar sağlanıyor. Diğer yandan, kurulmuş yüz yıllık tarihe sahip Uni-versitelerimiz yokluk ve imkânsızlı-ğa terk edilerek, kendiliklerinden ölüme terk ediliyorlar. İşte, siz; şim-di memleketin ilim yuvalarını böyle-sine kasıtlı öldürmeğe çalışanların, etkili bir aracı olarak ortada dolaşı-yorsunuz.

Bir Üniversite, milletin geleceği-nin hayat kaynağıdır. Millet genç-liğinin ahlâk anlayışı, vatan anlayı-şı, kişiliklerini şekillendiren manevî ne varsa hocalarından mühlhem olur. Size, 4 üniversite rektörünün yaptığı ittiham, talebelerimize manevî olarak ne karakter ilham ettirir ?

Dostluklar kurmuşsunuz, her par-tide ve her çevrede ilişkiler geliştiri-mişsiniz, nüfuzlu kişilerin çocukları-nı koltuğunuz altına toplamışsınız, böylece millet meclisini aldatmak gibi korkunç ittihamlar karşısında bile, kimse aleyhinde yazmayacak sanıyorsanız aldanyorsunuz. Vata-nın kaderinin söz konusu olduğu yer-de, dostunuzda olsa kimse susmaya-caktır. Dostluklar insanı konuşturu-r, susturmaz. Dalkavukluktur in-sanı susturan. Size acı yazarak, dost-luk gösteriyorum, millet önünde ken-dinizi savunmaya çağırıyorum. Sütu-num size açıktır. Çünkü, davranışla-rınız bana, mitolojinin kayalara bağ-lanan, haksızlıklara boyun eğmeyen kahramanı Prometheus gibi vatanı-mı gösteriyor. Sizleri ise, o'nun ci-ğerlerini, kalbini, beynini yemeğe çalışan kartallar gibi gösteriyor. Prometheus kurtulduğu gibi vata-nımda kurtulacaktır. O'nun hiç bir şeyini yiyemeyeceksiniz, ciğerleride, kalbi de, beyni de, pençelerinizden kurtulacaktır.

# istanbul Belediyesinde Arsa Yolsuzluğu

Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonunca yapılan soruşturma sonucunda, halk tipi konut yapmak için kurulmuş bir kooperatif aracılığıyla yapılan arsa yolsuzluğunun otuz milyon liraya yaklaştığı anlaşılmıştır. Halk konutu yapılması için değerinden çok daha düşük bir fiyatla 1957 yılında kooperatife satılan belediye arsasında çok lüks ölçülere kaçıldığı için kanunun koyduğu süre içinde yapılar tamamlanamamıştır. Belediye Meclisi, hiçbir yetkisi yokken kanunla konmuş süreyi uzatmak, aynı arsa üzerinde daha çok katlı yapıya müsaade etmek yoluyla kooperatifin yanlış tutumunu desteklemiştir. Böylece, kooperatifin ve müteahhidin fazladan yaptırarak ortak olmayanlara sattığı 96 daireden büyük spekülâtif gelirler sağladığı anlaşılmaktadır.

Olaya hangi açıdan bakılsa, yurdumuzda çok görülen yapı ve şehircilik suistimallerinin tipik bir örneği ile karşı karşıya bulunmaktayız. Burada sadece işin belediyecilik ve kooperatifçilik yönü üzerinde durmak istiyoruz. Bilindiği gibi, belediyeler, ellerindeki taşınmaz malları çok dikkatli kullanmak mümkün olduğu kadar elden çıkarmamak zorundadırlar. Zira, şehircilik işlerinde arsanın önemi büyüktür. Belediyesi elinde çıkardığı taşınmaz mallar için ileride yüksek kamulaştırma bedelleri ödemek zorundadır. Belediye arsalarının yoksul ailelerin konut ihtiyacını karşılamak için kullanılması elbette sosyal konut politikasının önemli bir unsurudur. Ancak, bu arsaların halk konutu yapılmak amacıyla uygun olarak kullanılmasını sağlamak, bu amaçtan uzaklaşanlardan arsaları geri almak şarttır. Bu olayda, belki de kanunun verdiği imkândan hiç yararlanamayacak kişilerin biraraya gelerek değerinden düşük fiyatla belediyeden arsaları ele geçirdikleri, halk konutundan çok lüks konut yapımına gittikleri anlaşılmaktadır. Aslin-

da kanun gecekonduyu önlemek amacıyla bu imkân sadece yardıma ihtiyacı olan aileler için ön görülmüştür. Fakat uygulamada, fikir işçileri dahil, birtakım yüksek gelirli aileler bu imkânlardan yararlanabilmişlerdir. Son yolsuzluk olayında ise, bu aileler yanında, işi yapan müteahhide, yüksek kazançlar sağlama imkânı da verilmiştir. Öteki aksaklıklar yanında tutulan yolun bir başka açıdan da hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Belediyeler bu gibi durumlarda arsanın mülkiyetini elinde bulundurması, sadece 60 yıl, 99 yıl gibi, çok uzun sürelerle kiraya vermesi en çıkar yol olmaktadır.

Olayın ikinci yönü yapı kooperatiflerinin içinde buldukları çıkmazı açıkça ortaya koymaktadır. Ekonomik bakımdan güçsüz durumda olan kişilerin biraraya ge-

lerek karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla güden kooperatiflerin, birnevi spekülâtif kârlar sağlamak için araç durumuna getirilmesi acıdır. Gereği gibi kontrol edilmedikleri ve gerçek kooperatifçilik anlayışı geliştirilmediği için yapı kooperatiflerinin çoğu, bu ve benzeri yolsuzluklara sapmakta, hiç değilse, mütevazî ölçülerde kontrol yapma amacından sıyrılmaktadırlar. Konut kooperatifçiliği alanındaki bu sakat gidis kooperatifçiliğin bilincinin gelişmesini köstekleyici olmakla kalmıyor, toplumda fırsatçılığı ve haksız gelir sağlama yollarını teşvik etme bakımından kötü örnek olmaktadır. Bu ve benzeri olayların önlenmesi için gerekli kanuni tedbirler alınırken, hem belediye idarecilerini daha uyanık bulunmaya, daha doğrusu vazifeye davet ediyoruz. Bu gibi suçların kovuşturulması ve görevlilerin cezalandırılması belediyede sorumluluk olan kişilerin öteki suistimallerini önlemek bakımından da şarttır. Yapı kooperatifçiliğinin ve giriştikleri yolsuzluklara artık bir son verilmesi gereklidir. Bunun için de, Ticaret Bakanlığı dışında bu konunun bir sahibi olmalı, İmar ve İskân Bakanlığı bu konuya sahip çıkmalıdır. Senato soruşturmasını, bu konuda atılmış olumlu bir adım saymak istiyoruz.

## “ Sınıf Partisi ve Demokratik Sosyalizm Yasaklanamaz ”

(Başarafa sayfa 1 de)

çe propaganda yapmaları, serbestçe teşkilatlanmaları kabul edilmeyecek olursa — Anayasadaki hakların — özü çiğnenmiş olmaktan başka, toplumlar durmadan gelişerek değiştiklerinden, bu değişikliklerin Anayasaya uygun yollardan tahakkukunun önlenmesi ile birlikte, bu takdirde kanun ve Anayasanın tasvip etmediği cebir ve şiddet yolu açılmış olacaktır.»

● «T. C. Kanunundaki 141 - 142. maddeler Faşist İtalyan Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddelerinin tercihiyle alındığına göre ve bu maddelerin kendi gerekçelerinde amacın faşist toplum düzenini korumak olduğu belirtildiğine göre sınıf tahakkümünü önlemiş gibi görünen bu maddeler aslında toplumdaki mevcut sınıf tahakkümünü korumak ve devam ettirmek istemektedir ve dikta rejimlerinin dayanaklarıdır.»

maddelerin bazı çevrelerce yorumlandığı gibi yorumlanamayacağı cesaretle ve dikkatli bir tahlille ortaya koymuştur. Bunu, Anayasanın en yüce kanun olarak diğer bütün kanunların üstünde bir kanun olduğunu belirterek ve hatta, tek parti günlerinde bile böyle şeylerin düşünülmüş olmayacağına gerekçede dikkatleri çekerek yapmıştır.

Diğer yandan Türkiye, az gelişmiş bir ülke olarak sayısız problemleri ile ortada durmaktadır : Üretici köylü kitlesi aracılardan merhametine terk edilmiştir. Din istismarı politikamızın baş silâhidir. Yakında Kuveyt Emirliğinden de borç alırsak, «uçan kuşa» bile borçlu olacağız.

Ve..... bütün bunların olduğu bir düzende, bir kasabada «milleti aldatamazlar...», bir başka kasabada ise aynı gün «milleti aldatmak isteyenler var» diyen bir başbakan, «Bu düzeni değiştireceklermiş. Nesil varmış bu düzenin ?» şeklinde konuşmaktadır.

Olayların seyri, Çetin Altan'ın dokunulmazlığının görüldüğü gece Mecliste CHP adına konuşan Ferda Güley'in, «Anayasa sosyalizme kapalı olsaydı TIP burada olamazdı» sözlerine karşılık, «Millet aldanmış !» diyen Demirel'in aldandığını gösterme yolundadır. Bu aldanmanın memleketi pahalıya mal olmaması temenni olunur.

Mecliste dokunulmazlık ve Anayasanın sosyalizme kapalı olup olmamasına dair yaptığı konuşması ve ardından birkaç gün sonra Lozan'ın yıldönümü dolayısıyla adli kapitülasyonlar ve mahkemelerimizle ilgili çok dikkat çekici konuşması İnönü'nün de bu inançla hareket ettiğini göstermektedir.

### GENEL DAĞITICILARIMIZ

#### 1 — İSTANBUL :

Ziya SIRMAN  
Vilâyet Karşısı No : 6  
Cağaloğlu — İstanbul

#### 2 — ANKARA :

GAZETE KOOPERATİFİ  
Ove Han, Rüzgârli Sokak  
Ankara

#### 3 — İZMİR :

Orhan ÖZŞİŞMAN  
Umum Gazete Bayii  
İzmir

### ALINACAK DERS

Anayasa Mahkemesi ile TIP'in dedikleri arasında burada temel bir ayrılık yoktur. Türkiye'nin modernleşmesi için O'nun değişimini sağlayacak sosyalist bir harekete girişmek, bu hareket demokratik çerçevede kaldığı sürece, kanuni sayılmıştır. Bu değişime, çalışan emekçi sınıfın çıkarlarını öne alan bir hareket olarak katkıda bulunmak, bunun için bir siyasal parti kurmak, çalışmak da serbesttir. Değişim, proletarya diktatörlüğü yoluyla yapılacak komünizmin yanı sıra, düzendeki değişimi önlemek isteyen faşizm de suç sayılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, 141 - 142 yi TIP' in istediği şekilde iptal etmemişse de, bu



## Barış Gönüllüleri

Osman K. AKOL

Okumuşu, okumamışu tüm Türk ulusu artık kesin olarak bilmektedir ki, bugün Türkiye'nin özgürlüğü lafta kalmış durumdadır. Toprağı ile, ordusu ile, tüm yönetimi ile, ekonomisi ve eğitimiyle bir güçlü yabancı Devletin yedeğindedir Türkiye. Üsler ya da tesisler, akıl almaz ve millettten gizlenmiş ikili anlaşmalar bizi kıs kıvrak bağlamıştır. Şimdi Türkiye, bu bağlantıdan kurtulmanın, ya da bu bağlantıyı sürdürmenin iç kavgasını yapmaktadır.

Şimdilik karşılıklı yazışmalar, karşılıklı suçlamalarla sürdürülen bu iç kavganın bir alanı da Barış Gönüllüleri konusudur. Barış Gönüllüleri için şimdiye kadar çok yazıldı çizildi. Ama bu konunun gerçek yüzü ve yönü pek de aydınlanmış değildir.

Barış Gönüllüleri kuruluşu ilk kez Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı müteveffa John F. Kennedy tarafından, 14.Ekim.1960 ta Michigan Üniversitesinde ortaya atılmıştır. Kennedy bu kuruluş aracılığıyla ve «Yabancı memleketlerde mütevazi bir şekilde yaşayıp hayatlarının bir kısmını toplum hizmetine» verecek Barış Gönüllüleriyle, «Amerikan idealizmini dünyanın üçra köşelerine» yaymak istiyordu. 2.Kasım.1960 ta San Francisco'da düzenlediği bir siyasi toplantıda bu düşüncesini uzun uzun anlattı. Amerikan gençlerini bu davaya katılmaya çağırdı. Henüz Cumhurbaşkanı olmayan Kennedy'nin çağrısına 30.000 genç kadın ve erkek olumlu karşılık verdi. Sonradan cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan Kennedy, and içtikten sonra, bu düşüncesini belirli bir programa bağlamak için, eşinin yakını, Sargent Shriver'i görevlendirdi. 1.Mart.1961 de kendisine sunulan raporda, «Barış Gönüllüleri, Amerika'ya karşı bir iyi niyet hissini meydana getirebilir» deniliyordu.

Barış Gönüllüleri kanunu daha Kongre'den çıkmadan eyleme geçildi.

Basında bu girişimin yankıları çetneli oldu. Bazı gazeteler bu örgütün «Beatnikler ve asker kaçakları için bir sığınak» olacağını yazdılar. «Çocukların girişimi» diye alay edildi. Bir yabancı gazeteci «Soğuk - sıcak hava tesislerine sahip evlerde yetişmiş kız ve erkeklerin Hindistan'ın yazını tebessümle karşılayabilecekleri ve Hint köyüne gittikleri takdirde gözlerine uyku girip girmeyeceği şüphelidir» diye yazdı. (1)

Ama kanun çıktı. Örgüt kuruldu. On binlerce genç Amerikalı, Barış Gönüllüsü olarak, az gelişmiş ülkeler halklarında Amerikan dostluğunu sağlayacak ve toplum kalkınması savaşında, o ülkenin gençlerine örnek olacaklardı.

### KENNEDY'NİN YANILGISI :

Dünyanın en büyük demokrasisi sayılan Amerika, aslında küçücük bir milyarderler azınlığının elindedir. 1853 ten bu yana dolaylı olarak Federal Hükûmete istediğini yaptıran bu azınlık, ikinci dünya savaşından sonra hükûmet katlarına bizzat elatmıştır. Öyle ki «Başkan Eisenhower'in dışişleri başdanışmanlığını» ele geçiren bir miltü milyarderin atanma emrinde şu satırlar ibretle okunmağa değer : «Üzerinize aldığınız bu ödev dolayısıyla, hükûmet toplantılarına, Millî Güvenlik Konseyi toplantılarına, dış iktisadî siyaseti ayarlama komitesi toplantılarına ve koordinasyon komitesi toplantılarına katılmaya yetkiniz vardır.»

Amerikan demokrasisinin bu oligarşisi «Dünyaya açılmak, imtiyazlar elde etmek, ordunun silâh ve donatım taahhütlerini koparmak, vergileri ayarlamak» peşindedir. «Söz konusu olan vurgun milyarlarca doları bulmaktadır.» (2) Böyle bir ortamda gelişmemiş ülkelere gönderilecek gençlerden sadece «Amerikan idealizmini dünyanın en üçra köşelerine» yaymak, «Amerikaya karşı bir



Bir Barışçıya...

iyi niyet hissini» yaratmak isteğiyle yetinilebilir miydi? Hele «190.000.000 Amerikalının hayatına şekil» veren, «barış, savaş gibi ana kararlar», «Halk oyunun bilgisi dışında» kalabilen CIA adlı «Görünmeyen Hükûmet» (3) buna göz yumabilir miydi? Üniversitelere, profesörlere, ulusal ve uluslararası öğrenci örgütlerine el atan CIA, bu gencecik Amerikalılarla ilgilenmezlik edebilir miydi?

Gerçekten bugün bütün dünyaya yayılan on binlerce Barış Gönüllüsü, daha başından beri, Kennedy'nin idealizmine değil, Amerikan kapitalistlerinin sömürüsüne hizmet etmektedirler. Ve Türkiyede bunların sayısı 2.000 e yaklaşmıştır. Ancak kesin sayıyı bilmek olası değildir. Bunu İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri de bilmezler.

Köylerde, ortaokul ve liselerde, yüksek okul ve üniversitelerde, hastahanelerde, sosyal kurumlarda, sendikalarda ve derneklerde çalışan bu Barış Gönüllüleri nasıl gelmişlerdir ve nasıl gideceklerdir? Bu, üzerinde soğukkanlılıkla ve önemle durulacak bir konudur.

Memleketimizi, halkımızı Amerika'ya sım sıkı bağlayan ikili anlaşmalarla-

rın 54 kadar olduğu söylenir. Dışişleri Bakanının bile üç ayda ancak öğrenebildiğini söylediği bu anlaşmalardan pek çoğu Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş değildir. Ve bunların «Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları» olmadığı, «Kanuna dayanan bir yetkiye» (4) de dayanmadığı açıktır.

#### İKİLİ ANLAŞMALARDAN BİRİ:

Bu 54 anlaşmadan biri Barış Gönüllüleri hakkındadır. Bir anlaşmanın yapılabilmesi için, konu üzerinde tarafların bir süre enine boyuna görüşmeleri, tartışmaları gerekir. Hele Dışişleri Bakanı tarafından imzalanacak bir anlaşmanın uygulanmasıyla İçişleri, Köyşleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarının görevli bulunacakları düşünülürse bu, büyük bir zorunluk olur. Oysa anlaşmanın imzalanmasından önce böyle bir şey olmadığı açık bir gerçektir. Anlaşma, bir mektup ve karşılığının imzalanması niteliğindedir. Mektup ve karşılığı Amerikanın Ankara Büyükelçiliğinde hazırlanmıştır. Bizi bu kaniya götüren, 27.Ağustos.1962 tarihini taşıyan Büyükelçilik mektubunda 346 numarası bulunduğu halde, Dışişleri Bakanlığının karşılığında numara görülmemesidir.

Anlaşmanın 1. maddesinde «... Türkiye Hükümeti, gönüllülere ve mallarına, Türkiye'de ikamet eden Amerika Birleşik Devletleri uyruklu özel kişilere uygulanan muameleden aşağı olmak üzere adilâne muamele gösterecek ve gönüllülerle ilgili bütün muamelelerde Amerika Birleşik Devleti hükümeti temsilcilerine tam bilgi verecek, onlarla istişarelerde bulunacak ve işbirliği yapacaktır.» denilmektedir. 2. maddede şu hüküm yer almıştır: «.. ikamet tezkereleri harçsız olarak verilecek,.. geçim masraflarını karşılamak üzere alacakları meblâğlar hiç bir vergi veya resme tabi tutulmayacaktır.. zat eşyaları için hiç bir gümrük vergisi veya başka bir resim ödenmeyecektir.»

Amerikan büyükelçiliğinde hazırlanan bu mektup ve onun karşılığı, aynı tarihte, aynı 27.Ağustos.1962 tarihinde, o zaman Amerikan cumhurbaşkanı yardımcısı olan Lindon B. Johnson ile Dışişleri Bakanı Feri-

dun Cemal Erkin tarafından imzalanmıştır. Bir buçuk ay sonra, Ekim 1962 de 39 kişilik ilk Barış Gönüllüleri kafesi Türkiye'ye gelmişler, za-

#### BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE KANUNLARIMIZ :

Barış Gönüllüleri ilgili Türk yetkililerine bağlı değildirler. Buldukları yerlerde ve görevlerde onları hiç bir Türk yetkilisi denetleyemez. Onların İstanbul'da genel müdürleri ve teftiş kurulları vardır. Barış gönüllülerini ancak bu Amerikan kuruluşları denetleyebilirler. Oysa mektup anlaşmasında böyle bir örgütten söz edilmemiştir. Böyle olmasına karşın, bu genel müdürlük ve teftiş kurulu başkanlığı, ortaokul ve lise müdürlüklerine, valilik ve kaymakamlıklara doğrudan doğruya yazılı emirler yollamaktadırlar.

Barış Gönüllülerinin bir bölümü Köyşleri Bakanlığı Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü örgütünde çalışırlar. Kimileri karı-koca, kimileri bekâr, bir kız bir erkek iki kişi olan bu köy kalkınmacılarının buldukları köylere hiç bir yararları olmamıştır. Olamazdı da. Ama bunların ellerinde renkli fotoğraf ve sinema makineleri, ses alma makineleri, radyo verici makineleri vardır. Amerikan hükümeti bunları süs ve eğlence olsun diye vermemiştir elbette. Bu elemanlar her ay bağlı buldukları genel müdürlüğe ve teftiş kuruluna, ya da bölgelerindeki temsilciliklerine uzun raporlar verirler. Posta ile değil, kendileri götürürler bu raporları. Bu raporlarda neler yazarlar, bilinmez ama, bellidir ne yazacakları.

Köylerde çalışan Barış Gönüllülerinin durumları Köy Kanununa aykırıdır. Bu kanunun 68. maddesi şöyledir: «Ecnebi tebaası köylerde ikamet etmek için Dahiliye Vekâletinden resmi tezkere alacaklardır. Bu tezkerelerin verilip verilmemesi ve ikamet müddetlerinin azaltılıp çoğaltılması Dahiliye Vekâletine aittir.»

Barış Gönüllülerinden, üniversite ve yüksek okullarda, ortaokul ve liseelerde İngilizce öğretmenliği yapanlar çoğunluktadır. Oysa Türk okullarında öğretmenlik yapmak kanunla verilen bir görevdir ve belli bir öğretimi gerektirir. 13.Mart.1924 gün ve 439 sayılı Kanunun 1. maddesine göre, «Öğretmenlik Devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vaz-

manın Millî Eğitim Bakanı ve Başbakan tarafından karşılanarak Türk öğretmenlerine ve Türk gençlerine örnek diye gösterilmişlerdir.

fesini üzerine alan müstakil bir meslektir.» Gene bu kanunun 3. maddesi, «Orta öğretim okullarıyla erkek ve kız öğretmen okulları öğretmenleri» nin, «Yüksek ve orta kız ve erkek öğretmen... okulları mezunlarından» olması şarttır. 4. maddede bu öğretmenlerin «okullarda bir sene yardımcı öğretmen unvanıyla staj» yapmalarını, «bu müddetin sonunda öğretmen unvanını» almalarını öngörür. Okullarımızda yabancı uyruklu kişilerin görevlendirilmesi de olanaklıdır. Ancak bu gibilerin 2.Ağustos. 1944 gün ve 4635 sayılı Kanuna göre, Bakanlıkla belli süreli bir anlaşma yapmaları gereklidir.

Görülüyor ki Barış Gönüllülerinin köy kalkınmacısı olarak köylerde çalışmaları, öğretmen olarak okullarda görevlendirilmeleri, sözü edilen kanunlara tüm aykırıdır.

#### MINAREYE KILIF :

Barış Gönüllülerinin yurdumuza «Amerikan idealizmini» yaymak, «Amerikaya karşı bir iyi niyet hissi» yaratmak amacıyla gelmedikleri kısa zamanda anlaşıldı. Barış Gönüllülerinin CIA'ya bağlı birer ajan oldukları, türlü olaylarla kendini gösterdi. Basın işi ele aldı. Yazarlar konuyu inceleyip halk oyuna sundular. Köylerde ve kentlerde halkla yakından ilgi kuran, evlerimizin içine kadar sokulan barış gönüllüleri gittikçe artan ve yayılan bir tepkiyle karşılanmağa başladılar. Çok daha ağır olan, fakat halkın gözüne pek de çarpmıyan öteki ikili anlaşmalardan hiç biri, böylesine bir yaygın tepki yaratmamıştır denilebilir.

Öylesine ki, 27 Mayıs Anayasası ile kurulan Millî Güvenlik Kurulunun, Atatürk Devrimleri ve ulusal egemenlik konusunda çok duygulu Genel Sekreteri Korgeneral Refet Ülgenalp'in dikkatini çekti durum. Barış Gönüllülerinin çalışmalarını inceledi. İşçi Millî Güvenlik Kuruluna getirdi. Yapılan görüşmeler sonucunda «Amerika nezdinde teşebbüslere de» geçildi. «Ama Amerikalı dostlarımız, anlaşmaya dayanan programın uy-

gulanmasında» (5) dayattılar. Hani bir taraf isterse bu anlaşma bitecekti? Olmadı. Neden ? Buna rüfailer karışır, demek gerekir bizim için. Ve bizce sayın korgeneralin genel sekreterlikten alınmasına, dillere destan «sakallı keçiler ve keçi sakallılar» benzetmesi değil, işte bu davranışı sebep olmuştur.

Bundan sonradır ki, hükümetin, anlaşılması anlatılmasından kolay bir nedenle, mektup anlaşması üzerine eğildiğini görüyoruz. Anlaşılması ki, bu ikili anlaşma, anayasaya aykırıdır. Gerçekten anayasanın 65. maddesinin 4. fıkrasında «Türk kanunlarında değişiklik getiren her türlü antlaşmaların yapılmasında 1 inci fıkra hükmü uygulanır» denilmektedir. 1. fıkra ise şöyledir: «Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı Devletlerle ve milletlerarası kurullarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.»

Görülmüştür ki, «Türk kanunlarına değişiklik getiren» Barış Gönüllüleri anlaşması, bu işlemde geçirilmemiştir. Ve fakat bu gibi uygulanmaktadır. Barış Gönüllüleri, ellerini kollarını salıya salıya Türk halkı, Türk Devleti aleyhine var güçleriyle çalışmaktadırlar. Ne olacak şimdi? Korkunç bir skandal bu. Fakat akli evvel kişiler, hemen istimi arkadan yetiştirdiler. Hükümet Büyük Millet Meclisine bir tasarı sunar ve tasarı kanunlaşır. 2.Nisan.1965 gün ve 568 sayılı olan Kanunun 1. maddesi şudur : «Barış Gönüllüleri adlı Amerikan teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan antlaşmaya ait teati olunan 27.Ağustos.1962 tarihli «ilişik mektuplar»'ın onaylanması uygun bulunmuştur.

Maddede sözü geçen «ilişik mektuplar» kanunun yayınlandığı 10.Nisan.1965 gün ve 119-76 sayılı Resmî Gazetede yoktur. Bu «ilişik mektuplar», 5. Tertip Düstura alınan kanuna da konulmamıştır. «İlişik Mektuplar» ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar dergisinde görülebilir. Ne var ki, kanunların yürürlüğe girmesi, Resmî Gazetede yayınlanmakla olur. Buna göre Mektuplar yürürlüğe girmemiş demektir. Yani 2 yıl, 7 ay ve 5 gün kanunsuz uygulan

lanan mektup anlaşması skandalı, bugün de sürüp gitmektedir. Bu durumu enine boyuna incelemek, hukukçularımızın kaçınılmaz görevidir.

## SONUÇ

Barış Gönüllülerinin yurdumuza yayılışları, batıdan doğuya gidildikçe yoğunlaşır. En sıkı ve toplu çalıştıkları alan Doğu Anadoludur. Bunu bir raslantı saymak bizi çok aldatır. Düşünülmalıdır ki Lozan barış antlaşmasını onaylamayan tek Devlet Amerika'dır. Öyle görülüyor ki, Amerika, hâlâ Sevr antlaşması havası içindedir. Ve acı gerçek odur ki, bugün yurdumuzda Amerikalıların durumu Sevr antlaşmasından aşağı kalmaz. Hiç değilse bu Barış Gönüllülerini yurdumuzdan uzaklaştırmakla, bu durumu düzeltmeğe başlamalıyız.

Kanun niteliğini almayan ve bu bakımdan uygulanması suç olan bu mektup anlaşmasının 3. maddesine göre anlaşma, taraflardan biri «bu anlaşmayı sona erdirmek niyetini ya-

zılı olarak diğerine bildirmesi üzerine, ihbar tarihinden itibaren doksan gün müddetle yürürlükte kalacak» ve sonra?... Sonra kaldırılacaktır. Bu doksan gün içinde de, Barış Gönüllüleri pekâlâ geldikleri yere dönebilirler. İş böyle bir niyeti yazılı olarak Amerikaya bildirmektedir. «Türkiyedeki Barış Gönüllüleri müdürü Doğan Me Clur»un «İstenmediğimiz yerde kalma arzumuz yoktur.» (6) dediğine göre, hükümetten böyle bir bildiri alınır alınmaz, hemen yola çıkacakları ve yurdumuzdan ayrılacakları umulur.

Ama bunu A.P. Hükümeti yapabilir mi? İşte sorun budur.

- 1) Roos Pritchard - Toplum hizmetlerinde üniversite öğrencisi Son Çağ 1965 S:19 s:16 - 17
- 2) M. Fahri - Amerikan harp doktrinleri 1966 s: 155, 149
- 3) Davit Wice - Thomas Ross - Görünmeyen Hükümet : CIA 1966 s: 8
- 4) Anayasa m: 65/3
- 5) Ecvet Güresin - Gönüllüler Cumhuriyet 19.12.1966
- 6) Barış Gönüllüleri Cumhuriyet 23.12.1966



REKLAMINIZI  
GAZETE VE DERGİLERLE  
DEĞERLENDİRİN!

## BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN  
HİZMETİNİZDEDİR .

Genel Müdürlük  
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No 4  
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

«VIETNAMLİ KADIN KOLLARININ ARASINDA AĞLAYAN BEBEGİN HIÇKIRIKLARINA ALDIRMADI. GÖZLERİNDEKİ BÜTÜN NEFRETLE, TAVUKLARINI VE ÖRDEKLERİNİ KURŞUNDAN GEÇİREN AMERİKAN DENİZ PİYADELERİNE BAKIYORDU... AMERİKAN BİRLİKLERİ ÜSTLERİNDEN ALDIKLARI BUYRUĞA UYMAKTAN BAŞKA BİRŞEY YAPMIYORLARDI.»

Associated Press'den

# Kirli Savaş

Bir süredir, dünya kamu oyunun bütün dikkati Orta Doğu üzerinde yoğunlaştığı için, Vietnam'daki kirli savaş sanki unutulmuş gibidir. Bu dikkat değişiminden faydalanan Birleşik Amerika da, Savunma Bakanı McNamara'nın geçen ayın ortalarında yaptığı yeni bir Vietnam gezisinden sonra, bu ülkedeki askerlerinin sa-



yrısını yeniden arttırmaya koyulduğu gibi, Kuzeye yapılan bombardımanı da daha yoğunlaştırmış bulunuyor.

Yüzyıl aşkın talihsiz bir sömürge yönetiminden ikiye bölünmüş olarak çıkan Vietnam'da Washington'un şimdiye kadar yaptığı her hesap gibi bundan sonra yapacağı hesapların da pazara uymayacağından hiç şüphe edilemez. Birleşik Amerika'nın bu ülkedeki kirli savaşını yöneten askeri liderler, 1967 yılı başlarında, ellerindeki 120 bin kadar Amerikan askeriyle Ulusal Kurtuluş Cephesini ve onu destekleyen Kuzey Vietnam yöneticilerini «yola getireceklerini» umuyorlardı. Oysa bugün, 1967 Ağustosunda bu sayı yarım milyona yaklaşmıştır, fakat ne Ulusal Kurtuluş Cephesi, ne de Hanoi, Güney Vietnam'ı Batı emperyalizmiyle onun uşaklarının elinden kurtarmak yolundaki gayretlerini azaltmışlardır. Aynı biçimde, Birleşik Amerika'nın, Saygon'da sözde Güney Vietnam halkını temsil eden bir hükümet kurabilmek için yaptığı çalışmalar da hiçbir olumlu sonuca ulaşabilmiş değildir. Amerikan silâhlarının gölgesinde yapılan bir seçimle seçilen Kurucu Meclis çalışmalarını tamamlayıp bir Anayasa hazırlamıştır ama, gene Amerikan silâhlarıyla yapılacak bir Başkanlık seçimiyle bu Anayasa bugünkü ordu liderlerinin eline verilecek, böylece dünya kamu oyu sanki aldatılacaktır! Üstelik, iktidarın nimetlerini paylaşmak konusunda, Saygon'daki parayla tutulmuş kumandanlar arasında daha şimdiden bir kuvvet yarışması başlamıştır.

#### KİMİ KANDIRIYORLAR ?

Birleşik Amerika'nın Vietnam konusunda yaptığı bütün siyasal ve askeri hesapların şimdiye kadar hep yanlış çıkmasının bir tek nedeni vardır : Vietnam halkı tarafından desteklenmemek.

Amerikan yöneticilerine göre, Birleşik Amerika, Vietnam'da, bu ülke halkının isteği ve çağrısı üzerine, Kuzeyden gelen komünizm tehlikesini önlemek ve Saygon'daki demokratik (!) rejimin yardımına koşmak için çarışmaktadır. Gene Amerikan yöneticilerine göre, Vietnam'a sayısı artık yarım milyona yaklaşan Amerikan askeri gönderilmesinin ve Amerikan bütçesine yılda 60 milyon dolara yakın bir yük bindirilmesinin tek nedeni, Güney Vietnam halkının dış etkilerden kurtulmuş olarak, kendi geleceğini kendi kendine, «barış ve hürriyet içinde» kararlaştırılmasını sağlamaktır.

Acaba Amerikan yöneticileri bu sözlere kendileri de inanyorlar mı Hiç şüphesiz, hayır.. Bu sözlerin amacı, belki dünya kamu oyunu kandırabilmektir, o kadar. Fakat dünya kamu oyunun bu safataya inacağını sanmak için, pek saf olmak gerekir. Bu sözlere biran için bile inanmak gerekirse, Vietnam halkının Ulusal Kurtuluş Cephesini ya komünist, ya da komünist deneti altında bir kuruluş olarak gördüğüne ve bu kuruluşa karşı girişilen mücadelede Birleşik Amerika'nın yanında yer aldığına da inanmamız gerekir ki, orta-

lıktaki bütün belirtilere göre durum bunun tam tersidir ve Birleşik Amerika, korkunç askeri gücüne rağmen, Vietnam'a istediği düzeni vermekte bunun için güçlük çekmektedir.

#### UTANDIRICI YOLLAR

Birleşik Amerika'nın güneydeki milliyetçileri desteklemekten başka suçu olmayan Kuzeye yaptığı hava akınlarının ağırlığını ve Kuzeyin sivil halkına verdiği zararların büyüktüğünü bir yana bırakırsak bile, Güneyde, Ulusal Kurtuluş Cephesinin direncini kırmak ve bu kuruluşa katılmaları önlemek için kullandığı yolların tarihi birer kara leke olarak geçeceğinden şüphe edilemez. Amerikan kaynakları bi-



Ağlayan Timsah

le, savaşın başlamasından bu yana en az yarım milyon sivil Güney Vietnamlının Amerikan napalm ve bilyeli bombalarından öldüğünü kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Gene aynı kaynaklara göre, bunların en az yarısı, yani çeyrek milyonu, çevrelerinde ne olup bittiğinin farkına bile varmayan çocuklardır. Bir Fransız yazarı, Amerikan askerlerinin güçlü Da-Nang üssünün hemen yakınındaki 800 kişilik bir köyde halkın Vietkong'a yardım etmesini önlemek için neler yaptıklarını, köyün nasıl birkaç ay içinde iki kez alev makinelerinin ateşinden geçirilip buldozerlerle yıkıldığını acı acı anlatmaktadır. Öyle olduğu halde, Vietnam milliyetçileri, geçen ayın ortalarında bu köyün yakınlarına yerleştikleri roket-atarlarla Amerikan kuvvetlerine ağır kayıplar verdirmişler ve üssü uzun bir süre için kullanılamaz duruma sokmuşlardır. Eğer Vietkong gerçekten Güney Vietnam halkının desteğini taşıyan bir kuruluş değil de Kuzeyin beslediği bir azınlık örgütü olsaydı, acaba Güneylilerin topraklarında bu kadar inancılı ve başarılı bir savaşı yürütebilir miydi

Birleşik Amerika'nın Vietnam'da verdiği savaşın ümitsizliğini ve kirliliğini anlamak istiyorsanız, katıksız bir Amerikan ajansı olan Associated Press'in şu anlatıklarına bakınız :

»Vietnamlı kadın kollarının arasında ağlayan bebeğin huçkırıklarına aldırmadı. Gözlerindeki bütün nefretle, tavuklarını ve ördeklerini kurşundan geçiren Amerikan deniz piyadelerine bakıyordu. Piyadelerin bir kısmı da evin bufalosuyla köpeğini öldürmekle meşguldüler.

«Kadının babası, kocası ve oğlu askerler tarafından evden uzaklaştırılmışlardı. Askerlerden biri, içinde ailenin varını yoğunu barındıran kulübenin damına yanan bir paçavra fırlattı. Birkaç dakika sonra evin her tarafını ateş sarmıştı...

«Amerikan birlikleri üstlerinden aldıkları buyruğa uymaktan başka birşey yapmıyorlardı : Mekong deltasıyla Kamboçya arasındaki sızma yolları çevresindeki bölgelerde Vietkong'un işine yarayabilecek herşeyi yok ediniz. Vietkong'a yiyecek hiçbir şey, sığınacak hiçbir yer bırakmayınız. Düşmana yardım edecek durumdaki bütün sivilleri bölgeden uzaklaştırınız.»

Bu arada suçsuzları aç bırakmak, yerinden yurdundan etmek bahasına da olsa...

İşte Birleşik Amerika'nın Vietnam'da «Vietnam halkının isteği üzerine ve ülkeye barış ve hürriyet içinde demokratik bir düzen getirmek için» verdiği savaş...

#### BARIŞA ÇAĞRI KOMEDİSİ

Hiç şüphe yok ki Vietnam milliyetçileri Birleşik Amerika'ya karşı verdikleri savaşta kesin bir askeri başarı bekleyemezler. Fakat buna karşılık Birleşik Amerika da, korkunç savaş gücüne rağmen, Vietnam'da kesin bir askeri başarı beklememelidir. Çünkü Vietnamlı milliyetçiler, kimse için değil, fakat kendi vatanlarında, kendi ulusları için bir bağımsızlık savaşı vermektedirler ve hiçbir bağımsızlık savaşının silâh gücüyle bastırıldığını tarih şimdiye kadar kaydetmemiştir.

Bu durum karşısında yapılacak tek şey, bütün ilgili tarafların biran önce barış masası başına oturup Vietnam milliyetçileri tarafından kabul edilebilecek bir diplomatik anlaşmaya varmalarıdır. Eğer Birleşik Amerika şimdiye kadar yaptığı çeşitli barış çağrılarına rağmen, Vietnam milliyetçilerinden olumlu karşılık görmemişse, bunun nedeni askeri ağırlığını barış masasına getirmekten vazgeçmeye bir türlü yanaşmayan Washington'un Ulusal Kurtuluş Cephesinin, yani bir Vietnam milliyetçiliğinin varlığını ve kuvvetini görmezlikten gelip kendisine muhatap olarak Saygon ve Hanoi'yi almasıdır.

Birleşik Amerika, anlamsız bir inat yüzünden dünyayı ateşe sürüklemek istemiyorsa, yanlış kapıları çalmayı hemen bırakıp Ulusal Kurtuluş Cephesiyle diyaloga girişmek zorundadır.

# Sadece Hürriyet Yeterli Değildir...

Emel TAŞÖZ

«Demokratik sistemin gelişmesi, ekonomik kalkınma ve Sosyal adaletin mükemmellik derecesi ile paralel gider.»

Bazı düşünürlerce; bir memleket-te sadece hürriyetin mevcut bulunması, toplum problemlerinin halledilmesi için yeterlidir. Ancak, bu kanaatte doğruluk payı bulunmakla beraber, büyük bir eksiklik de vardır. Şöyleki : hürriyete sahip olmak, arzu edilen gayelere ulaşma yolundaki hak'ların sadece başlangıcını teşkil eder. Millî - dinî hususiyet ve farklılıkları yanında, dünyanın neresinde olursa olsun herkesin insan haysiyet ve şerefine yakışır şekilde asgarî yaşama seviyesine, kabiliyetlerini geliştirme imkânlarına ve geleceğine güvenle bakabilme teminatına sahip olması gerçeği mevcuttur. Kalkınmış ülkeler dışında hangi demokratik az gelişmiş memlekette, aradan asırlar geçmesine ve hürriyet içerisinde bulunulmasına rağmen, bunlar sağlanabilmiştir. O halde bozukluklar nereden geliyor? Mevcut siyasal ve ekonomik sistemdeki unsurların eksikliğinden mi yoksa bunları tatbik mevkiinde olan insanların yetersizliklerinden mi? Bu sorunun cevabının — bundan sonraki yaşayışımıza yön vermek bakımından — samimiyetle, kesinlikle tartışılması gereklidir kamınıdayız.

İktisaden gelişmemişlerde bugün, düne nazaran az da olsa bir ilerleme olmadığı iddia edilemez. Üzerinde durulan husus, bu ülkelerin bilhassa 2. Dünya Harbinden sonra ellerine geçen iç - dış imkânlar sonucu, şimdi



hangi seviyede olmaları gerektiğinin tesbiti ile halen buldukları durumun objektif bir mukayesesinin yapılmasıdır. Görülecektir ki; yöneticilerin başarısız tutumları neticesi, bir daha ele geçmeyecek ve toplum lehine kullanılması mümkün maddî - manevî çok imkânlar kaybedilmiş veya bunlar sadece mutlu bir azınlık için kullanılmıştır. O halde, bu memleketler halkının hiç bir zaman gerçek temsilcilerine kavuşamadıkları veya bunları seçemedikleri anlaşılıyor. Demek ki; sadece hürriyetin var olması meselelerin çözümlenmesine yetmemektedir.

Şunun peşinen kabul edilmesi gerekir ki, toplum içersinde gelir seviyesi farklılığının yarattığı muhtelif dünya görüşlerine sahip sosyal sınıfların mevcudiyeti bir vakiydir. Demokratik siyasal ortamdaki hürriyet unsuru, sınıflar arası sürtüşmeyi asgarî hadde indirmiş ve fakat ortadan kaldıramamıştır. Zaten sistemin zaafıda buradan geliyor. Çünkü, demokratik siyasal rejimin hangi ekonomik düşünce felsefesiyle en iyi şekilde tatbik edilebileceği henüz kesinlikle çözümlenmemiştir. Kanaatimize şu sorunun cevabı araştırılmalıdır : Demokrasi Kapitalizm'lemi, Sosyalizm'le mi topluma daha çok yararlı bir hale getirilebilir? Huzursuzluklar sadece, bir siyasi idare yolu seçmekle halledilmiyor. Ayna zamanda buna uygun bir iktisadî düşüncenin de tatbikine yer verilmelidir. Hakikatte demokratik idare tarzı, fertlerin birbiriyle olan sosyal - ekonomik münasebetlerinde; mevcut sınıfların yekdiğerini hakimiyeti altına almayı (istismar etme) önleme yolunda, âmme kontrol ve disiplinini

gerektiriyor. Bu yapılmayınca bir sınıfın zenginleşmesi, diğerlerinin fakirleşmesini doğuruyor. Çünkü ekonomiyeye, millî geliri arttırıcı sektörler değil ve fakat aracı unsurlar hakimdir. Böyle bir vaziyette hakkı korunacak ve sosyal güvenliğin azamî teminatına sahip kılınacak olanlar elbette zayıflardır. İşte, az gelişmiş saydığımız ve daimi bir huzursuzluk içinde bulunan memleketler idarecilerince unutulmuş ve tesisi için gayret gösterilmeyen hususlar bunlardır. Hükümetler bu disiplin ve kontrolü sınıflar arası muvazeneyi sağlama yönünde kullanamadıklarından, neticede tabii olarak büyük sosyoekonomik adaletsizlikler ortaya çıkıyor ve hürriyetler bir grup insanın maddî ve bunun sonucu olarak da siyasal üstünlük sağlaması lehine çalışıyor. Ve rejim de demokrasi değil fakat hakikatte burjuva oligarşisi oluyor. Hiç bir şekilde fırsat eşitliği sağlanamayan böyle bir ortam içersinde milyonlarca insana asgarî eğitim, iş, mesken ve sağlık hizmetleri temin edilemedikten sonra, sadece hürriyetin verildiğini ve bu serbesti içersinde herkesin kendi kendisini kurtarması gerektiğini savunmak, gülünç ve tehlikeli neticeler doğurabilecek ilkel bir düşünce olmaktan ileri geçemez. Yapılacak şey; milletçe suurlu olarak benimsenen bir idari - ekonomik sistemin, halkın tümüne en faydalı olabilecek şekilde tatbik edilmesidir.

Şurası da muhakkaktır ki, iktisadî yöndeki gerilikler beraberinde diğer noksanlıkları da getirmektedir. Gelişmemiş ülkelerde maddî-manevî değer yargılarındaki olgunlaşma nisbeti de geridir. Örneğin : ahlâk- eği-

tim-hukuk-sanat gibi... Çünkü bunları uygulayacak olanlar fertlerdir ve onlarda bu yöndeki kabiliyetlerini her bakımdan mükemmel bir toplum havası içersinde geliştirmek fırsatını bulabilirler. Böyle bir atmosfer mevcut olmayınca, bu mevzular da da geri kalınmışlıktan kurtulmayacağı muhakkaktır. Ahlâk mevzuunda da, zamana uygun kaideler yerine insan haysiyetini ve serbest hareket kabiliyetini ortadan kaldıran hükümlere yer verilmektedir. Eğitim konusu ise daha kötüdür. Belli bir tahsil devresini tamamlamak şansını bulanlar da yurt gerçeklerinin ve menfaatlerinin hangi yönde gelişmekte olduğunu öğrenmeden, fikirleri uğruna namuslu mücadele azminden yoksun kimseler olarak diploma sahibi kılınmaktadırlar. Bu ülkelerde halâ ulusunun bayrağını, parasını ve alfabetini tanımayan milyonlarca insanın mevcudiyeti, tatbik edilen politikanın iflâsını ve utanılacak bir durumu gösterir. Hukuk bahsinde de netice aynıdır. En hür memleketlerin adli müessesesi ve kaidelerinin alınmasına rağmen haksızlıklar, istismarlar en kesin şekilde devam etmekte ve çok zaman iktidarların tesiri altında kalınarak, tarafsızlık prensibi zedelenmektedir. Sanatçılar da buldukları ortamın sosyal dertlerini dile getirecekleri yerde, ütopyik mevzularla ilgilendiklerinden halk'tan kopmakta ve böylece, toplumu birleştirici tesirli bir vasıttan mahrum kalmaktadır.

Tabiatıyla, hürriyetin mevcudiyetine rağmen, istikrar gösteremeyen böyle ülkelerde kişilik ve kabiliyetlerinin derecesi tam olarak tesbit olunamayan kimseler, hakları olmayan teşvik ve tasvibi görerek sorumlu mevkilere geçebilmektedirler. Bütün fertlerin her türlü yeteneklerini geliştirmeye imkân buldukları bir yerde ise, hakikaten mümtaz şahsiyetlerin meydana çıkması mümkün olacak ve muhakkak ki şimdi taktir edilenlerden bir çoğunun hiç bir kıymet ifade etmedikleri anlaşılacaktır.

Halen görülen memnuniyet verici durum, az gelişmiş ülkelerde de millet şuurunun gelişmeye başlamış olmasıdır. Sadece hürriyet içersinde yaşamak hiç bir şey ifade etmiyor. İktisaden zayıf olanlara bir çok şeyler vermek gereklidir. Sayıları az da olsa bir grup aydın, ciddi şekilde farkırlıktan ve bağımlılıktan kurtulma

inancı içersine girmişlerdir. Gayretleri; milletlerinin asırlardır içinde bulunduğu sefalet - cehalet ve istismar düzeninden çıkılması için gösterdikleri samimi, karşılıksız ve yurt sever çabalardan başka bir şey değildir. Fakat bu bilinmiyor, bilinmek istenmiyor ve genç idealistler haksız ve kasıtlı olarak totaliter, insan hak ve hürriyetlerine yer vermeyen bir siyasal rejimin savunucusu şeklinde suçlandırılıyorlar. Ama bu suçlamalar, az gelişmiş ülkelerin kat'i bir şekilde olmak veya olmamak» düzeyinde buldukları gerçeğini örtemez. Öyle ki, bu memleketler ya en kısa zamanda kalkınmışlar seviyesine ulaşacaklar veya önümüzdeki 30 - 40 yıl içersinde, kapitalist veya komünist emperyalist devletlerce tam manasıyla sömürge haline getirileceklerdir. Biz, durumun bu ka-

dar önemli olduğu kanısındayız. Yapılacak şey, topyekûn kalkınmayı kısa zamanda gerçekleştirebilecek bir iktisadi sistemin önemle benimsenmesi ve ciddiyetle tatbik edilmesidir. Burada tercih unsuru, toplumun her bakımdan serbest iradesi olmalıdır. Bunu yerine getirebilmek için ise, gerek demokratik kapitalist veya gerekse demokratik sosyalist sistemin faziletine inananlar, düşüncelerini hakiki ve kat'i örneklerle göstermeğe kendilerini mecbur hissetmelidirler. Ancak bu suretle zihinlerdeki bazı tereddütler ortadan kalkar ve hakiki demokratik yaşama yolu seçilmiş olur.

Bu çok önemli tercih aynı zamanda, az gelişmiş memleketlerin kendi geleceklerinin de en sağlam teminatını teşkil edecektir.

## Özel Sektöre Yeni Destek

Özhan ULUATAM

Öyle anlaşılıyor ki şu sıralarda Mecliste bulunan Özel Yatırımlar Bankası tasarısı yakın bir gelecekte kanunlaşarak yürürlüğe girecektir. Kanunun son şeklinin nasıl olacağını bütün ayrıntılarıyla bugünden bilmek imkânsızdır. Ancak tasarının fazla değişmesi beklenmiyen ana hükümleri üzerinde durmak ve böyle bir kurum yaratılmasından umulan faydaları — ve belki bu faydaların gerçek maliyetlerini — tartışmak şu anda bile hem mümkün, hem de gerekli görüldü bize.

### DEVLET KAYNAKLARIYLA...

Özel Yatırımlar Bankasının kuruluş amacı, tasarı gerekçesinde de belirtildiği gibi, sanayi, turizm ve gemi inşaatı alanlarında özel sektör yatırımlarını finanse etmektir. Anlaşılacağı üzere, gelişmiş kapitalist ekonomilerin sermaye piyasası ve yatırım bankacılığı böyle bir kurumla ekonomimize «aşılacak» istenmektedir. Ancak, özel sektöre yatırım kredisi açacak bankalar, işin mantığı gereği, özel sektör müteşebbislerince kurulmak gerekirken — ve bu husus Kalkınma Plânında da belir-

tirilmişken — «tatbikatın... bu kabul müesseselerin özel sektör tarafından kurulmasının kaynak noksanı dolayısıyla mümkün olmadığını ya da ancak uzun zaman geçtikten sonra kurulabileceğini gösterdiği» gerekçesiyle pek cesur bir adım atılmakta ve özel sektör yatırımları bir Devlet kurumunca — daha doğrusu Devlet kaynaklarıyla — finanse edilmek istenmektedir. Filhakika, tasarıya göre, gerektiğinde Bakanlar Kurulu kararı ile 1 milyar liraya çıkarılabilecek 500 milyon liralık sermayenin tamamı Devlete ait olacaktır. Tasarıda belirtilen diğer kaynaklar, ya yine Devlete dayandığı — Hazinece Bankaya açılacak krediler ve verilecek avanslar gibi — ya da önemli bir gelir sağlamaları beklenemeyeceği — diğer millî ve milletlerarası kurumlardan alınacak kredilerle çıkarılacak tahviller hasılatı gibi — için yukardaki hükmün esasta doğruluğundan şüphe edilemez.

### NELER BEKLENEBİLİR ?

Devlet kaynaklarının özel sektörü destekleme yolundaki böyle bir kullanımının gereğince anlaşılabilmesi için bu uygulamanın amaçlarını in-

celememiz gerekiyor. Tasarı metninden ve gerekçeden anlaşıldığına göre Özel Yatırımlar Bankası uygulamasının şu üç sonucu yaratacağı umulmaktadır :

1. Toplam özel yatırımlar yükselecektir.
2. Yatırımların çeşitli sektörler arasındaki bugünkü bölünüşü değişecektir.
3. Yatırımlar az gelişmiş bölgelere doğru kayacaktır.

Birinci noktanın gerçekleşmesi, kredi bulma imkânının yatırım kararlarını belirleyen önemli bir unsur oluşuna bağlıdır. Bir başka deyişle, bugün Türkiye'de çeşitli yatırımlar kredi bulunamadığı için yapılamıyorsa Özel Yatırımlar Bankasının ek kredi bulunamadığı için yapılamıyorsa Özel Yatırım Bankasının ek kredi imkânlarının toplam özel yatırımları normal olarak artması beklenir. Tabii, burada bir de Bankanın finansman imkânlarının önemli bir artışa ne ölçüde elvereceği sorusu ortaya çıkacaktır. Böyle bir soruya müsbet cevap verilebileceğini kabul etmemiz halinde — ki bu noktada da aslında büyük şüphe taşıyoruz — Türkiye'nin bugünkü şartlarında böyle bir kuruluşun özel sektörü yatırım yaparken karşılaştığı aşılması güç engellerden birisine karşı az ya da çok silahlandıracağı söylenebilir. Zira bu konuda pek yaygın bir kamu sermaye piyasası ve ofofinansman imkânlarının çok sınırlı oluşu nedeniyle geniş ölçüde ticaret bankaları kredilerine dayanmak zorunda bulunan özel sektörün hem faiz, hem vade, daha da önemlisi kredi bulma yönünden güçlük içersinde olduğudur.

Ancak, bu noktada hemen şunun da belirtilmesi gerekir ki toplam yatırımları — özel yatırımları değil — artıracak olan, Yatırımlar Bankası aracılığı ile aktarılacak meblağlar değildir. Zira bu kaynakları kamu kuruluşları yoluyla yatırımlara çevirmek mümkün bir alternatiftir ve gerçekte bu imkânlar Yatırımlar Bankası kredileriyle gerçekleştirilecek özel sektör yatırımlarının maliyetini teşkil eder. Yatırımlar Bankası uygulamasının toplam yatırımları artırma yönündeki müsbet etkisi ancak özel sektörün bu kredilere katabacağı — ve kredi bulunamasaydı

yatırıma gitmiyecek — bazı meblağları yatırması halinde bahis konusu olabilir. Böyle bir kaynağın ne derecede önemli olabileceği hususunda birşey söyleyebilecek durumda değildir. Ancak bir imkân olarak bu ihtimal bir yana konulamaz. Özel Yatırımlar Bankası fikrinin de geniş ölçüde böyle bir ihtimalin gerçekleşeceği inancından doğduğu anlaşılmaktadır.

### NERELERE YATIRIM ?

Toplam yatırımlara bu etki yanında Bankanın yalnızca bazı sektörlerle — sanayi, turizm ve gemi yapımı — kredi açması öngörüldüğünden sektörler arası kaynak dağılımının da bu yolla değiştirilmek istendiği anlaşılmaktadır. Özel sektör yatırımlarının sektörler arasındaki dağılımının iktisadî kalkınma açısından arzulandan çok farklı bir şekilde gerçekleştiği, hemen her az gelişmiş ülke gibi Türkiye'de de göze batacak kadar belirlidir. Yıllardır bütün çabalara rağmen, özel teşebbüsün konut yapımı ve ithalât gibi alanlardan sanayie, özellikle sanayinin belli dallarına büyük ölçüde kaydırılmaması bu amaçla bir de Özel Yatırımlar Bankasının denemesi arzusunu doğurmuştur. Ancak, bize kalırsa, kaynak dağılımını kredi mekanizması ile etkileme hususunda böyle bir iyimserlik oldukça zayıf temellere dayanmaktadır. Piyasanın serbest işleyiş sektörler arasında çok büyük kârlılık farkları yarattıkça — bu farklar ister hoşsa gitsin, ister gitmesin — az kârlı ve çok riskli alanlara özel sermayeyi itmiye ikna etmek imkânsızdır. Zira, kredi bulma imkânı, prestij v.b. gibi unsurlar bir ölçüde yatırım kararlarını etkilese bile bu kararları nihai olarak tayin eden unsurlar «kârlılık ümidi» ve «risk»tir. Bugün için hem kârlılık hem de risk yönünden Türkiye'de sanayi, turizm ve gemi yapımından daha cazip alanların varlığı da açıktır.

### FAKİR BÖLGELER NE OLACAK?

Özel Yatırım Bankasının yatırımları az gelişmiş bölgelere doğru kaydıracağı hususunda beslenen umudun gerçekleşmesi ihtimali ise yukarıdakilerden de uzak görünmektedir. Bu noktada Banka, tasarıya göre, yalnızca biraz daha elverişli şartlarla

— yani daha düşük faiz, daha uzun vade — kredi sağlamaktan başka bir teşvik aracına sahip değildir. Oysa, ülkemizin gelişmiş ve az gelişmiş denilen bölgeleri arasında «iktisadî çevre» yönünden öylesine büyük farklar mevcuttur ki, kâr garantileri gibi aşırı yollara gidilmedikçe, hiçbir kredi tedbirinin geri kalmış bölgelere yatırım yapılmasını sağlaması beklenemez. Gelişmiş ve kalabalık nüfuslu bölgelerdeki dış ekonomiler, başka bölgeler için kredi imkânları ne kadar uygun olursa olsun, yatırımları gelişmiş bölgelere yığılmaya devam ettirecek kadar büyüktür. Bir müteşebbis, sıfır faizle büyük krediler bulma imkânı mevcut olsa bile, bir az gelişmiş bölgede fabrika kurması halinde zarar edeceğine inanıyorsa o bölgede yatırım yapmayacaktır. Son yıllarda kurulan teşebbüslerin bölgeler arası bölümüne bir göz atmak bu konuda yeter fikir verecektir. Yabancı sermaye ile ya da bunun iştirakiyle kurulan teşebbüslerden örnek verelim : 1966 yılına kadar bu yolda kurulan çeşitli ortaklıkların sayısı 122 dir. Bunların 98'i İstanbul, 11'i Ankara, 10'u İzmir ve 3'ü de İzmit, Bursa ve İskenderun'dadır. Görüldüğü gibi 122 teşebbüs içinde geri kalmış bölgelerde kurulan tek örnek bile yoktur. Kendilerine uygun şartlarla kredi verilse idi bu teşebbüsleri — ya da diğerlerinin — örneğin Van'da, Elazığ'da ya da Hakkâri'de kurulacaklarını ummak aşırı iyimserlik olur.

### S O N U Ç

Bizè öyle geliyor ki, Özel Yatırımlar Bankası projesi, ulaşılmak istenen amaçları gerçekleştirmekte yeterli olamıyan, geniş ölçüde başarısız bir proje olarak kalacaktır. Üstelik, böyle bir projenin oldukça yüksek bir maliyeti de vardır. Bir hayli hayalci umutlarla özel sektöre verilecek kamu fonları kamu kurumlarınınca vasıtasız olarak istenen sektör ve bölgelere yatırılabilir ve böylece kalkınma hızı ve sosyal eşitliğin sağlanması yönünden çok daha etkin sonuçlara ulaşılabilir. Karma ekonomi adına özel sektör, Yatırım Bankası aracılığı ile, kamu fonlarına ortak ediliyorsa böyle bir uygulamadan ekonomimizin neler kaybettiği de herkesçe iyice anlaşılmalıdır.



# Sosyal Güvenliğin Hukuksal Kaynakları

Cahit TALAS

Modern sosyal güvenlik sistemleri genel olarak iki hukuksal kaynağa dayanırlar. Bunlar, anayasalar ile kanun ve tüzükleridir. Fakat eski anayasalarda sosyal güvenlik ile ilgili ilkeler tabiatile yer almamıştır. Zira Devletin, topluma karşı sosyal güvenlik sağlama sorumluluğunu yüklenmesi çok yeni zamanların bir hadisesidir. Devlet böyle bir anlayışa özellikle ikinci dünya savaşından sonra ulaşmıştır. Bu sebepten ötürü hemen hemen yalnız bu savaştan sonra yapılan anayasalarda sosyal güvenlik sorunları ve ilkeleri yer almıştır. Türkiye bakımından da durum aynı nitelikteki bir gelişmeyi izlemiştir. Gerçekten Türkiye'nin 1924 Anayasasında sosyal güvenliğe ait bir ize rastlanmaz. Buna mukabil 1961 Anayasası sosyal güvenlik konusunda önemli gelişmeleri kapsamaktadır. Bunu biraz sonra saptayacağız.

İkinci kaynak kanunlardır. Genel olarak sosyal sigortaların hukuksal kaynakları kanunlar olup her sosyal sigorta kolunun kurulması sırasında özel bir kanun tedvin olunur. Sosyal güvenlik ile sosyal sigortalar arasındaki derin fark hukuksal kaynaklarda da belirmektedir. Anayasalar, getirmiş olduğu ilkeler içinde tüm vatandaşları ele alırlar. Ekonomik, sosyal ve klâsik siyasî haklar açısından herkes için aynı kuralları ihtiva eder. O halde sosyal güvenliğin temelindeki genellik burada da belirmektedir. Buna mukabil özel kanunların yarattığı olan sosyal sigortalarda ise, hukuksal kaynak yö-

nünden de bir ayrıcalık derhal göze çarpmaktadır.

Türkiye'de yürürlükteki sosyal sigortaların hukuksal kaynaklarını özel kanunlar teşkil etmektedir. Gerek işçilerin, gerek memur niteliğindeki Devlet personelinin bazı fizyolojik ve meslekî risklere karşı korunmaları 1945 yılından itibaren başlayan özel kanunlara konu teşkil etmiştir. 1961 Anayasasına rağmen Türkiye henüz sosyal sigortaların saf aşamasını geçip sosyal güvenlik amacına ulaşmamıştır. Halbuki haksız ve adil olmayan bir gelir dağılımı memleketimizde devam etmektedir. Adaletsizlik gittikçe derinleşme eğilimi göstermektedir. Bunu yenmenin tedbirlerinden biride sosyal güvenlik sistemine felsefesindeki genellik niteliğini vermektir. Çünkü bu sistemin millî geliri bir yeniden dağıtım rolü vardır. Amma ne varki Anayasaya rağmen Devlet gerekli adımı atamamaktadır. İkinci Beş Yıllık Plânın bu konudaki hedeflerinde de sosyal sigortalar anlayışı içinde kalmıştır.

## ANAYASA VE SOSYAL GÜVENLİK

Türkiye'nin 1961 Anayasası, hem başlangıç kısmında, hem ikinci maddesinde, hem de sosyal ve İktisadî Haklar ve Ödevleri kapsayan üçüncü Bölümünde sosyal güvenlik anlayışına geniş bir biçimde ulaşmıştır. Yeni Anayasanın Başlangıcı, insan hak ve hürriyetlerini, sosyal adaleti, fer-



din ve toplumun refahını gerçekleştirmeyi esas saymaktadır.. Bugünkü insan hakları anlayışı, yalnız siyasal değil, sosyal ve ekonomik hakları da kapsamaktadır. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartı içinde sosyal güvenlik hakkı önemli bir yer tutmaktadır. O halde 1961 Anayasası daha Başlangıcında sosyal niteliğini ve felsefesini kesin olarak belli etmiştir. Bunun yanında Anayasanın ikinci maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti aynı zamanda sosyal bir hukuk devletidir. Bunun anlamı, Devletin, Klâsik dediğimiz siyasal hakları ve özgürlükleri sağladıktan sonra, toplumun ekonomik ve sosyal olayları karşısında ilgisiz kalamayacağıdır. Devlet, bu anlayış içinde mevcut ekonomik ve sosyal düzene yeni bir biçim verme yetkisine maliktir. Sosyal Devlet ilkesini kabul etmekle 1961 Anayasası Devlete, ekonomik bakımdan zayıf olanlar lehine müdahale sorumluluğunu da yüklemiştir. Anayasanın 48 ci maddesi de, «Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir» ilkesini koyduktan sonra, bu hakkın yerine getirilmesinde sosyal sigortaların bir araç olarak kullanılacağını belirtmektedir. Amma ne varki 53 ncu madde talihsiz bir madde olarak Anayasa içinde yer almıştır. Sosyal anlayışları kıt hükümetler elinde Anayasanın ekonomik ve sosyal haklarla ilgili esprisi derin bir biçimde zedelenebilmektedir. Çünkü 53 ncu madde, «Devlet... iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini ancak iktisadî gelişme ile malî kay-

naklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.» demektir. Bu madde Anayasanın reformcu ve sosyal anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Bu sebepten ötürü kalkınma plânlarında sosyal sigortaların dar ve ayrıcalık tesis eden çerçevesinden bir türlü uzaklaşmamakta ve sosyal güvenliğin geniş ve tüm toplumu hedef alan ve Devlete geniş sorumluluk yükleyen anlamı içine girilememektedir.

## İKİNCİ PLÂNDAKİ SOSYAL GÜVENLİK

Sosyal hedefler ve sosyal muhteva bakımından zayıf bir nitelikte olan İkinci Beş Yıllık Plân, birinciye nazaran hemen hemen hiç bir yenilik getirmemekte ve sosyal güvenlik üzerinde ilgililerce düşünülmemiş olduğunu açık olarak yansıtmaktadır. Plân sosyal güvenliğin derin anlamına ulaşmamış olduğundan çoğu zaman sosyal sigortalarla sosyal güvenlik birbirine karıştırılmaktadır. Birinci beş yıllık Plân döneminde, yani 1963 - 1967 yılları arasında, «sosyal güvenlik adı altında öngörülmüş bulunan tedbirlerden hiç biri yerine getirilmediği için önceki tedbirler İkinci Plâna noksan bir biçimde aktarılmıştır. Binaenaleyh beş yıl içinde sosyal güvenlik anlayışında ne bir değişme nede ileriye doğru bir hamle vuku bulmuştur. Birinci Plânda öngörülmüş olan, fakat gerçekleştirilemeyen tedbirlerden dahi vaz geçilerek sosyal güvenlik alanında net bir gerileme ile ortaya çıkmıştır. Gerçekten, Birinci Beş Yıllık Plânda, 1) işsizlik sigortası tesisî imkânlarının araştırılacağı; 2) sanayide çalışan bütün işçilerin sosyal sigortaların kapsamına alınacağı; 3) Sosyal sigortaların öteki yardım kurum ve sandıklarıyla birleştirilerek yeni bir sosyal güvenlik düzeyine gidileceği; 4) çeşitli sigorta dallarının tek bir sosyal güvenlik düzeni haline getirileceği; 5) tarım sektöründe işçi olarak çalışanların ve çiftçilerin genel sosyal güvenlik düzeni içine alınması imkânlarının araştırılacağı; 6) büyük şehirlerden başlamak üzere serbest meslek sahipleri, esnaf ve fikir işçileri için ihtiyarlık ve ölüm sigortaları kurulması yoluna gidileceği, öngörülmüştür. Buna mukabil İkinci Beş Yıllık Plânda; 1) işsizlik sigortasının ku-

rulmasına çalışılması; 2) sosyal sigortaların idaresinde birliğe gidilmesi; 3) devamlı ve geçici tarım işçileri için ihtiyarlık, hastalık, işkazaları ve meslek hastalıkları sigortalarının kurulması; 4) aile ödeneği müessesesinin ihdası; 5) esnaf ve sanatkarlar, bağımsız çiftçiler, serbest meslekte çalışanların hastalık ve ölüm hallerinde gelir güvenliklerini sağlamak için kendi aralarında ör-

gütlenmeleri, öngörülmektedir. İkinci plânın karşılaştırılmalarında hayal kırıklığına uğramamak mümkün değildir. Plân anlayışı sosyal konularda iticilik niteliğini tamamiyle yitirmiş bir durumdadır. Bu duraklama ve gerileme açık olarak ortaya çıkmıştır.

Gelecek Yazı :  
REFORM NİÇİN GEREKLİ

# FORUM KÜLTÜR VE SANAT

## Sanatçıdan Neden Korkarlar

Hasan HÜSEYİN

Sanatçı, duyarlılığıyla, sezme gücüyle, duyduğunu ve sezdiğini etkili biçimde anlatma, başkalarına taşıma yeteneğiyle öteki insanlardan ayrılır. Kaba bir benzetmeyle, sanatçı denilen kişi, sismografa benzer.

Dikkat edilirse, «sanatçıdan neden korkulur?» demiyorum, «sanatçıdan neden korkarlar?» diyorum. Çünkü soruyu böyle sormak, sorunu böyle koymak bilimsel görüğe uygundur. Sanatçıdan korkulmaz, sanatçıdan korkarlar. Siyasal ve ekonomik gücü elinde tutan sınıf, sanatçıdan her zaman korkmuştur. Onun içindir ki «sanatçıdan korkmak» ı genelleştiremeyiz. Siyasal ve ekonomik gücü elinde tutan sınıfı öteki sınıf ve katlardan ayıran şey, işte bu, gelişen ekonomiye paralel olarak bilinçli hale gelen korkudur.

Aslında bu korku, ekonominin bilinmediği çağlardan kalmadır. Ekonominin zorlayıcı, itici, değiştirici, tayin edici gücünü bilmeyen egemen sınıf veya zümre, kendi egemenliğini sarsıcı nitelikteki toplumsal kıpırtıların suçunu sanatçının sırtına sarmayı kurtuluş saymıştır. Bu yüzden, sanatçıda karanlık güçler görme eğilimine yatmıştır. Yani sanatçı, hele de şair, tanrı ile insan arası, daha çok kötülüğü, yıkıcılığı, felâketi temsil eden bir varlık olarak görülmüştür. Elbette ki bu kötülük, bu yıkıcılık ve bu felâket, egemen sınıf veya zümrenin saltanatına yöneliktir. Böyle olmasa, ekonomik ve siyasal gücü elinde tutanın korkması için bir neden yoktur. Zaman zaman, özellikle şairlerin Saray tarafından okşanması, beslenmesi, kollanıp gözetilmesi, «karanlık güç» ün Saraydan yana, Sarayın hizmetinde olmasını sağlamak amacını gütmektedir. Yani, «karanlık güç» ü Saraya zararsız hale getirmek için amaç.

Ne zaman ki asıl «karanlık güç» ün ekonomi olduğu anlaşılmuştur, o zaman, sanatçıya başka nitelikler, başka suçlar mal edilmeğe çalışılmıştır.

Sanatçı, duyarlılığıyla, sezme gücüyle, duyduğunu ve sezdiğini etkili biçimde an-

latma, başkalarına taşıma yeteneğiyle öteki insanlardan ayrılır. Kaba bir benzetmeyle, sanatçı denilen kişi, sismografa benzer. Depremi nedeni nasıl ki sismografa değildir, sismograf sadece depremin olacağını önceden haber verir, sanatçı da toplumsal değişikliklerin, çözümlerin nedeni değil, sadece haber vericisidir. Dün, yani ekonominin bilinmediği çağlarda, tıpkı depremi sismografin yaptığı gibi, Sarayı sarsanın sanatçı olduğuna inanılıyor, sanatçıya o gözle bakılıyor, ondan korkuluyor, ondan kurtulmanın yolları araştırılıyordu; bugünse, her bakımdan geri kalmış ülkelerin dışında, sanatçının sismografına kızılmakta, onun bu görevi yapmasının önüne geçilmeğe çalışılmaktadır. Dünle bugün arasındaki ayırım, sadece budur. Bugün, toplumsal değişikliklerin, zorlamaların temelinde ekonominin bulunduğu artık biliniyor; «karanlık güç» sıfatı sanatçıdan alınmış, ekonominin sırtına sarılmıştır. Fakat korku, hâlâ sürüp gitmektedir. Çünkü bu kez de, sanatçının, olacakları vaktinden önce bildirmesinden, kütüphaneleri bu yönde uyandırmasından korkulmaktadır.

### KORKU VE ECCEL

Bilindiği gibi, bütün baskı tedbirleri, bütün zulümler, siyasal ve ekonomik gücü elinde tutan sınıfın egemenliğini sürdürme amacını güder. Kapitalist toplumlardaki sınıflararası dengesizlik, burjuva sınıfının egemenliğini gündengüne zorlamakta, sarsmaktadır. Konuyu daha da somutlaştırmak için kavramın kapsamını azıcık daraltarak konuşalım; böyle bir toplumda şair, yarımın sınıfsız toplumu kuracak sınıfların sözcüsüdür. Buna «Hayır!» demeye imkân yoktur. Çünkü şair, duyarlılığı ve sezgileriyle yarına yöneliktir; yarını her-

kesten önce gören, yarının boyutlarını her-kesten önce tayin eden kişidir. Bu yüzden ki, hareketleri, davranışları, tepkileri, beğenileri, coşkuları öteki insanlara pek benzemez. Yani, o «karanlık güç» lüğünden pek birşey yitirmemiştir bugün de... Hattâ, belki de, bugün şair, biraz daha «karanlık güç» tür. Çünkü, bugün şair, sadece Sarayın felâketini haber veren kişi değil, aynı zamanda, yarının dünyasını, yarının toplumunu, yarının insanını somutlaştırarak haber veren, kurtuluş kapısı arayan insana yarının düzenli, mutlu, insanca dünyasını çizen, o dünyayı bugünün insanının gözünde canlandırabilen kişidir. Bu bakımdan, görevinin sınırları daha da genişlemiş, «korkular» luğu biraz daha artmıştır.

Ne diyor şair ? Kötülüklerin kaynağı şudur, mutlu olabilmek için bu kötülükleri yenmemiz gerekir, bu da insanın gücü içindedir, diyor. İşte, insan onurunu ayaklar altında tutan sosyal düzenlerin bekçilerinin, savunucularının korkusu buradan gelmektedir. Şair, bunun için «korkulan» kişidir. Oysa, eskilerin dediği gibi, korkunun ecele faydası yoktur. Gökdelenlerin bölgesinde yüzbinlerce gecekonduyun türemesinden sorumlu olan, şair değildir. Ve o gökdelenin saltanatını sarsan da şair değil, bizzat gökdelenin kendisidir. Ekonomik ve sosyal farklılaşmaya yolaçan egemen sınıf, neden ve sonuç üzerinde kafa yoracağı yerde, duruma sağlam teşhis koyup yarını anlatan şaire düşman olmaktadır. Diyelim Türkiyede; işçileri yurt dışına yollayan şair midir, topraksız köylüyü büyük kentlere akıtan şair midir, köylünün topraksız kalmasının nedeni şair midir, işçilerin greve gitmesinin nedeni şair midir, okul bulaşmayan öğrencilerin caddelerde yürümesinin, işinden atılan işçilerin kilometrelerce yol yürümesinin nedeni şair midir ? Şiir, bir söz sanatıdır. Eğer koşullar tam değilse, ortam yaratılmamışsa, dünyanın en renkli sözlerinin bile etkisi sıfırdır. Göze, kulağa, hattâ buruna hepbirden seslenen sanat türleri dahi kişiyi ve toplulukları, en elverişli ortamda bile, bir an için etkileyebilir; nerede kaldı şiir sanatı !...

Açıktan gözü dönmüş adamı şiirle doyoramaz, avutamazsınız. Dinler, peygamberler bile doyuramamış, avutamamışlardır. Hırsızlık yapanlar, adam öldürenler, zina suçuyla tutuklananlar da müslümandırlar, hristiyanlıkları, hudisttirler. Belki herkesten çok inanmışlardır Allaha ve dinin gereklerine. Ama, zorunlu ihtiyaçlar, öğütlerin, yasaların önünde koşarlar.

### İLKELLİK, KÖRLÜK, APTALLIK...

Uzay çalışmalarının, sinemanın, tiyatrunun, savaş araçlarının kavramları altüst ettiği bir çağda şairden korkmak, düpedüz ilkellik, körlük, aptallık, şaşkınlıktır. Devrimler, başkaldırımlar, sosyal homurdanmalar, şairin değil, sömürü düzenini sürdürmek isteyenlerin eseridir. Ekonominin gücünü yanlış anlayan egemen sınıf, sanmaktadır ki, ekonomik gücü ve hatta politik gücü elimde tutarsam herşeye egemen olurum, saltanatımı sürdürürüm. Oysa,

asıl felâketi de buradan gelmektedir. Ekonomik ve politik gücü sürekli olarak elinde tutmağa çalışan sömürücü sınıf, ezdiği, sömürdüğü sınıfları karşısına aldığı farkında değildir. Kendisini asıl yıkacak olanlar, bu sınıflardır, bu güçlerdir. Bu sınıfları da yaratan, kendisidir; şair değil! Şaire düşman olmak, onu ortadan kaldırmak rahata kavuşmak, karnındaki çocuğun varlığını unutmak için şunu veya bunu tokatlamaya benzer. Sen gel, milyonların açlığı, çıplaklığı, yuvasızlığı, güvensizliği, kapkara cahilliği karşısında aklın almyacağı saltanatı sür, milyonlara hayvan gözüyle bak, sonra da, milyonların homurtusunu dile getiren şairi, bu komurtuyu yaratıyor, bu homurtuya sebep oluyor diye zincire vur... Olacak şey mi bu ! Bununla kurtarılmak istenilen nedir ? Nereye kadar gider bu aldatmaca, bu oyun ?

Şurası iyice bilinmelidir ki, bir gök delen, yüzbinlerce insanın gecekondularına sefalet çekmesi pahasına yükselmektedir; bir fabrikadan milyonların kazanılması, binlerce işçinin emeğinin sömürülmesi pahasınadır; bir avuç gencin lüks okullarda okuması, milyonlarca gencin okulsuz dolaşması pahasınadır; bankalardaki büyük hesaplar, caddelerde aç dolaşanlar pahasınadır; kilometrekarelerce çiftliklerdeki çiftlik ağalığı, binlerce insanın ırgat adı altında sürünmesi pahasınadır; ve kapitalizmin saltanatı, ülkelerin sömürülmesi pahasınadır. Bunları yapan, bunlara sebep olan ise şair değildir ! Deprem, sismografa kızılarak önlenmez ! Sismografa kızılmak, depremden kurtulmak için bir çare değildir !

Sanatçıya, hele de şaire kızılan ülkeler ya faşist karakterli ülkeler, ya da hep, gerikalmış, geribirakılmış, ortaçağ karanlığındaki ülkelerdir. İnsan onuruna yakışır sosyal düzeni kurmak için savaşan toplumlarda şair sıfatıyla ortaya çıkıp da gerici-lik yapanların hizaya getirilmesi bana örnek gösterilmesin. Ben, halkların, insanın kurtuluşu, mutluluğu açısından konuşuyorum; uyduruk «insan özgürlüğü» açısından değil ! Beni, saptırıcı burjuva özgürlük anlayışıyla yargıyamazsınız ! Ölçülerimizi baştan koyalım ortaya, ona göre konuşalım. Benim özgürlük anlayışım, bilimsel bir sisteme dayanmaktadır. Ben, insan özgürlüğü denilen şeyin ne olduğunu çok iyi biliyorum. Dilenmek özgürlüğüne ben özgürlük demiyorum ! Gücünün güçsüzlü yutması özgürlüğüne ben özgürlük demiyorum ! «Gemisini kurtaran kaptandır» özgürlüğüne ben özgürlük demiyorum ! Ben, bireyin, gemisini niçin kurtaramadığına bakarım.

Kurulu sosyal düzeni şiirle değiştir-mek... Gülerler adama !

Kurulu sosyal düzen şiirle değişmez, sosyal dengesizlikle değişir, bir sınıfın bir sınıfı sömürmesi sonucu değişir, insanın insanı ezmesi, sömürmesi, aşağılaması sonucu değişir ! «Ölürüm de vermem seni elere» deriz; ama, sevdiğimizi eller alır, biz yine yaşamağa devam ederiz. «Sana gelecek belâ bana gelsin» deriz; ama, o ölür, biz yine devam ederiz yaşamaya. Sevdiğimiz insan ölür; günlerce ağlar sızlarız; ama, ölenle birlikte ölmeyiz, biz yine devam ederiz yaşamaya. Değişmez, değiştiril-

mez yasa... bu ! Eğer kurulu sosyal düzen yıkılmaya yüz tutmuşsa, o toplumun bütün bireyleri şair olsalar, sabahtan akşama şiir söyleseler, «allahım, kurtar bu bizim kurulu sosyal düzeni» diye yalvarsalar, yine de kurtaramazlar onu yıkılmaktan.

Sanatçıdan, şairden korkmak... Neden ?

Vazgeçin bu ilkellikten, bu körlükten, bu şaşkınlıktan !

## Bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

**POLİTİKA SANATI** Derlemeler. Gaston Bouthoul'un kitabından derleyip çevirenler : Sabahattin Eyüboğlu - Vedat Günyol. İstanbul, 1967 Çan Y. 308 S. 10 lira (Antik çağdan günümüze değin seksen filozof. ve devlet adamından seçmeler).

**MEMURCUK**, Hazırlayanlar : Mehmet Nuri Alpay - Osman İsmet Sarıca. Ankara 1967 Adres : İlkiz Sk. 28/8 Sıhhiye 129 S. 5 lira. (Memur davasını yansıtan okuyucu mektupları, taşlama ve yazılar.)

**FELSEFE SÖZLÜĞÜ**. Yazan : Orhan Hançerlioğlu. İstanbul, 1967 Varlık Y. 478 S. 10 lira Faydalı Kitaplar»

**BİRİNCİ DÜNYA HARBI**. VII. cilt : Avrupa Cepheleri. 2. Kısım; Romanya Cephesi. Yazan : Emekli Kurmay Albay Fikri Güleç. Ankara 1967 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi. VI 72 S. resimler, haritalar. 285 kuruş.

**ATATÜRK VE KÜĞ**. Belgeler. Seçen : Gültekin Oransay. Ankara 1965 Küğ Yayınları, P. K. 128 Bakanlıklar. 32 S. 4 lira. (Atatürk'ün müzikle ilgili sözleri ve yaptıkları, anılar.)

**FARŞA - TÜRKÇE SÖZLÜK**. Yazanlar : İbrahim Olgun - Cemal Drağın. Ankara 1967 Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Kızılay. 384 S. 30 lira. (20.000 kelime.)

**MİMARLIKTAKİ ELEŞTİRİ**. Yazan : Cengiz Bektaş. Ankara 1967 Dost Yayınevi. 71 S. resimli 5 lira.

Roman :

**ŞİMDİKİ ÇOCUKLAR HARIKA**. Aziz Nesin'in romanı. İstanbul 1967 Düşün Y. 192 büyük sayfa. Çizgiler : Ferit Öngören. 10 lira.

**HEY SEN AMERİKALI**. Nevzat Üstün'ün şiirleri. İstanbul 1967 Var Yayınevi (Babil Sk. 2/10, Altınbakkal, Şişli, İstanbul). 63 S. Kapak : A. Arad, Desenler : Nuri İyem. 4 lira.

**SOSYAL ŞİİRLER**. Antolojisi. Hazırlayanlar : Bedri Gider Mehmet Cimi. İstanbul 1967 Çevre Yayınları, P. K. 940 - İstanbul 156 S. 6 lira.

# Nermin Menemencioğlu

Mehmet SEYDA

Seyda önceki, iki yazıda, Menemencioğlunun, kişiliği ve eserlerini anlatmıştır. Bu yazıda ise onun yaşantısı ardında şunlara değiniyor :

— Amerika'da Muzaffer Şerif - Niyazi Berkes, Behice Boran ile öğrencilik yılları — İspanya iç savaşı ve Hitler — «İnsanlığın Hâli», «Silâhlara Veda» — Pan Türkçülük üzerine incelemeler — 1939 da A. E. Yalman ile Newyork'da — Savaş yıllarının Ankarası

Yeni kitaplar toplumsal sorunlarla doluydu. Ben de bunları düşünmeye başladım. Dünyada olup bitenleri biraz olsun anlayabilmek için edebiyattan çok tarih, ekonomi vb. okumak gerekti. Edebiyata sonra dönülebilirdi.

Columbia'da yabancı öğrencilere özgü bir bursa istekli oldum. Bir yıllık bursu iki kere daha yenilediler. Böylelikle 1935 - 1938 yıllarında Siyasal Bilgiler bölümüne devam ettim. Behice Boran, Muzaffer Şerif benden önce bu Üniversite'de bulunmuşlardı. Okumaya başladığım ilk yılda Muzaffer Şerif doktorasını bitiriyordu' ya da bir kitap yazıyordu. Niyazi Berkes de Chicago Üniversitesi'ndeydi o yıl' Yani, Amerika'da okuyan biz Türkler' o sıralarda, parmakla sayılacak kadar azdık.

Amerika, Roosevelt'in önderliğinde, büyük ekonomik bunalımdan çıkmağa, sıyrılmaya çabalyordu. İki ulusal işçi örgütü arasında kavga vardı. Bir endüstrinin her dalını ayrı ayrı örgütlemek ile hepsini bir araya getirmek, az para alanların haklarını korumak için çok para alanların da birden grev ilân etmesi konuları çevresinde çarpışıyorlardı. Roosevelt'in Works Progress Administration, Tenesse Valley Administration gibi eyaletleri birleştirici, federal, devlet yönetimini genişleten tasarıları vardı. Öte yandan Avrupa'da faşizm geliyor. Hitler gitgide gücleniyordu. Üniversite gençleri bu gibi konularla ilgilenmekte, konfranslar düzenlemekteydi. Herkes, önemli bir tarihsel dönemde yaşıyor diye düşünüyordu ve bu yüzden herkes heyecanlıydı. Bütün heyecanlar özellikle İspanya İç savaşı çevresinde birleşiyordu. Cumhuriyeti savunan İspanyol halkına elbise, konserve, ambülans göndermek için çabalar harcanıyordu. Washington'daki İspanya Büyükelçisi Don Fernando de los Rios'un kızı da Siyasal Bilgiler'deydi o zaman, yatak odalarımız yanyanaydı. Birçok ünlü yazar Fakülteye gelip konuştu. Sayısız cigara için André Malraux'yu özellikle anıyorum. La Condition Humaine en beğendiğim XX. yüzyıl romanlarından. Onu yakından görmek çok dokundu.»

Nermin Menemencioğlu'nun o sıralarda çok önemli saydığı öbür romanlar şunlardır :

Thomas Mann'ın «Sihirli Dağ» 1; Hemingway'nin «A Farewell to Arms» ile «For Whom the Bell Tolls»u; Ignazio Silone'nin «Fontamara»sı; John Steinbeck'in «The Grapes of Wrath» 1.

A. Malraux'nun romanı, bilindiği üzere, rahmetli Nasuhi Baydar'ca «İnsanlığın Hali» adıyla Türkçeye çevrilmiş. Ulus Matbaası'nda basılmıştı. Hemingway'nin «Silâhlara Veda'sında başrolü ünlü oyuncu Gary Cooper canlandırıyor. Daha sonra, «Çanlar Kimin İçin Çalıyor?»un İspanya İç savaşına katılmış Amerika'lı Robert Jordan'ını gene o oynamıştı beyaz perdede, «Fontamara»yı Almansından kısaltmadan 1943 de Sabahattin Ali çevirmiş; Steinbeck'in «Gazap Üzümleri» her nasılsa sansür kurulunun gözünden kurtulup İkinci Dünya Savaşı içinde sinemalarımızda oynamış (Tom Joand'ı ünlü oyuncu Henry Fonda oynuyordu), roman olarak, Amerika'da yayınlanışından 8 yıl sonra (1947 de) Rasih Güran'ın başarılı bir çevirisiyle Türkçeye de kazandırılmıştı. Bütün bunlar roman ve hikâyede gerçekçilik akımını etkileyen yapıtlardı. Nermin Menemencioğlu ise, o yıllarda Proust ile Joyce'u da okumuş bulunuyordu. Edmund Wilson'ın sembolist şairler üzerindeki Axel's Castle kitabı (1932) gene çok sevdiği yapıtlar arasındaydı. XX. yüzyıl şairlerini izlemekten geri kalmıyorsa da, anlattığı gibi, o daha çok, o yıllarda, tarih kitaplarının üzerine kapanıyordu.

\*\*

«Columbia kitaplığında iki milyona yakın kitap vardı. New York Genel Kitaplığın'da dört milyon. İstedığımız eser bunlar arasında bulunmadı mı, bizim için getirilirdi. Bu bolluk, böyle olanaklara sahip olmak, insanın başını döndürüyordu. Yüksek öğrencilere raflara bakmak hakkı da verildiğinden, hiç bilmediğiniz kitaplarla da karşılaşabiliydiniz. Okuma odalarında ayrıca iki binden çok dergi bulunuyordu; dünyanın her yanından ve her akımdan, her partiden, her görüşten.

Profesörlerimiz dünyaca tanınmış kişilerdi. Profesör Shitwell Versailles Barış Konferansı'na katılmıştı. Profesör Carlton Hayes, Avrupa'da milliyetçiliğin gelişmesini inceleyen pek çok kitap yazmıştı. Onun seminerinde 1870 - 1900 arası Orta Avrupa gelişmelerini inceledik. Ben Pan - İslâmizm ve Pan - Türkizm üzerine çalışmalar yaptım.

Bu ara ailem artık Ankara'ya yerleşmişti. Kızkardeşim genç bir hariciye memuru ile evlenmiş, erkek kardeşim Cenevre'de hukuk öğrenimine başlamıştı. Dönüşte ona uğradım.

1939 yılında New York'ta açılan Uluslararası Sergi'nin Türk kısmında Bay Ahmet Emin Yalman'ın tanıtma bürosunda çalıştım. Vedat Nedim Tör sergi komisyonunun başkanı idi. Bir tek odalı dairem vardı, eski üniversite arkadaşlarımı da görebiliyordum. 1939 Eylülünde savaş başladı. Yurda dönmem için acele telgraflar geldi. Bir Amerikan yük vapuruyla Beyrut'a kadar gittim, oradan trenle Ankara'ya.

Numan amcam (Numan Menemencioğlu) Dışişleri Bakanlığı'nda Kâtipi Umumi idi, sonra da Bakan oldu. Bizler Ajans binasının bir iki odasında oturuyorduk. Babam gece gündüz makinelerin başındaydı. Önemli bir şey olduğu zaman gelip bize de söylerdi. İspanya için artık umut kalmadığını, Almanların ise bütün sinagogları bir gecede yaktıklarını böyle öğrenmiştik. Bu olaylar daha geçerken telsizlerle haberi bize ulaşıyordu, tarihi yaşıyorduk. «Şu anda filân Alman şehrinde yangınlar var,» derdi babam. Biraz sonra, «Şimdi de filân şehri yakıyorlar.»

Ankara'mızda heyecanlı günler yaşanıyordu. Atatürk'ün Başkentte dolaştığı anlara az da olsa yetiştim diye mutluyum. Onu hep uzaktan, balolarda, ya da Çiftlik evinin taracasında gördüm, ama o gün nereye gittiğini ne yaptığını hep ışırtırdım. Cenazesi Ankara'ya getirildiği gün Ankara Palas balkonundaydım, birçok kimse ile, radyo programlarına katıldım daha sonra. Törenden önce Ankara Palas'ın büyük salonunda toplanan heyetleri kapıdan gördüm : Bütün dünyanın üniformaları ve nişanları bir aradaydı. Meşaleler, birer put gibi duran subaylar unutulmaz anıdır.

Savaş yıllarında, Ankara'da sürekli oturan, ya da gelip giden birçok kişileri tanıdım. Birçok şair ve sanatçıyı da tanıdım o yıllarda. O zamanlar kurulan dostluklar bugün de en mutlu dostluklardır benim için. En eski dost Abidin Dino'dur. Kardeşim Turgut'la küçük yaşta Robert Kolej'in bir sınıfında bulunmuştu, onu kısa pantolonla hatırlarım. 1935 de babamla TAS Ajansı'nın konukları olarak Rusya'ya gittiğimiz zaman onu Leningrad'da gördük; bizi İlya Ehrenburg'un evine götürüp Ehrenburg'un kızı İrina ile tanıştırdı. (O zamanki Tas Ajansı'nın zavallı müdürü galiba bir kampta intihar etmiş; sonraları, Stalin'in tasfiyeleri başlayınca.) Orhan Veli'yi az tanıdımsa da, Oktay'la Melih'i aile dostu sayarım. Çocuklarımızın doğduğunu, büyüdüğünü gördük. Ablası Zeynep Hanım Menemencioğlu Hasan Bey'in hanımıdır; Oktay da kısa pantolonuyla gözlerimin önünde, onların evinde, bir bayram ziyaretinde.

Büyük romancı Yakup Kadri Beyle ailece ilişkilerimiz vardı. 1934 - 1935 yıllarında bana yolladığı «Ankara» adlı romanı kitaplığımın değerli yapıtlarındandır. Abdülhak Şinasi Hisar, Ajans'a, benimle çay içmeğe gelirdi. «Çamlicadaki Eniştemiz» kitabına : Bayan Nermin Streater'e, bir eski zaman adamı olan Eniştemize gösterdiği alâkaya teşekkürle,»

diye yazmıştı. Bu kitap da oğluma bıraka-  
cağım armağanlardandır. Kitaplığında e-  
debiyatımızla ilgiyi benim için böylece art-  
tıran belki iki yüz eser var; işte benim  
servetim!

1930'ların başlarında, Boğaziçi'nde o-  
tururken, Abdülhâk Hâmid Beyin evine  
giderdim. Böylece, Namık Kemal ile mek-  
tuplaşmış bir şairin sofrasında yemek ye-  
miş oldum.

1941 de Kahire'ye gidip, İngiliz Hava  
Kuvvetlerinde savaşmakta olan Jasper  
Streater'le evlendim. Kocam Türkiye'de  
doğmuştu, Türkçeyi çok iyi biliyordu. 1942  
de Rommel'in ordusu Kahire'ye doğru iler-  
lediğinden Ankara'ya döndüm Oğlum Os-  
man Numune Hastanesi'nde dünyaya gel-  
di.

1946 da nihayet kendi evimi açabil-  
dim. Kocam tahliye edilmişti. Ankara'da  
bir İngiliz Şirketinin temsilcisiydi. Artık  
Türk edebiyatını yakından izliyor, kendim  
de eleştiriler yazıyor, şiir çevirileri yapı-  
yordum. Dostlarım gitgide çoğalmakta,  
çevrem genişlemekteydi. Bir yandan da  
sosyal hizmet çalışmalarım vardı; Çocuk  
Esirgeme'de bir kolun başkanı idim, Sos-  
yal Hizmetler Konferanslarında çalıştım,  
Sosyal Hizmetler Akademisi açıldığı yıl  
orada ders verdim. Altındağ, Gülveren vb.  
çevrelerde yaşayanları gördüm, birçok ok-  
ul ve öğretmenle ilişkilerim oldu. Derken  
bir gün kocamın şirketi Türkiye'deki biro-  
larını kapattı. Bütün yaşayışımız değişti;  
kalktık Londra'ya göç ettik. 50 yaşından  
sonra yeni bir iş, yeni bir ev, yeni bir çev-  
re - ve büyük bir özlem. Memleket bağları  
daha da güçleniyor - dergiler, kitaplar ge-  
liyor bana, dostlar mektup yazıyorlar, ge-  
len giden beklediğimden fazla. Hele Lon-  
dra Üniversitesi School of Oriental Studies  
kitaplığı, bizde bulunmaz, baskısı tüken-  
miş kitapları okumama fırsat verdiği için,  
bol bol Osmanlı tarihi, edebiyatı okuyorum.  
Namık Kemal'in Avrupa'da geçirdiği yıl-  
lara merak sardım, onlar üzerinde çalıştım  
bu yaz. Birçok çalışma öntasarımlarım var.  
Oğlum artık yetişti. Oxford'u bitirdi. Şim-  
di ciddi çalışmamak için hiçbir özrüm  
kalmadı.»

\*\*\*

Küçük çocukluğunda Bibliotheque  
Rose'u okumuş Nermin Menemencioğlu;  
daha sonra 10 - 11 yaşlarında ağlaya ağ-  
laya Dumas Père'i ve Edmond Rostand'ın  
oyunlarını, Türkçe olarak yalnızca Halu-  
ğun Defteri'ni. Ataç bir yerde bütün ya-  
şamı boyunca ancak 500 kitap okuduğunu  
yazınca çok şaşmış: «Nasıl olur, hem de  
bütün hayatı kitaplar arasında geçmiş bir  
adam?» diye. Oxford'da olsun, bitirdiği  
Columbia'da olsun, yılda bir öğrencinin  
elinden 200 kitap geçmesini beklerlermiş.

İlk kitabını 6 yaşında okumuş, bir  
gün hangilerinin kendisini daha çok etki-  
lediğini yazmak istemektedir. Eleştiride  
«New Criticism» okuluna pek katılmıyor.  
Eleştiriye bilimsel araştırma yolu ile va-  
rılabilirliğine inanıyor, ama o bir fen de-  
ğil, bir değerlendirmedir, bir yargılamadır,  
zamanla yargı değişebilir, görüşüne daha

çok yatkın. Yaşamada olduğu gibi, eleş-  
tiri konusunda da bir profesörünün sözü-  
nü anıyor: «Bu böyledir demeyeceksin; bu,  
filân zamanda, filân mekânda böyledir di-  
yeceksin.» Örnek veriyor: «Rusya'da Jda-  
nov'un zamanında İmpressionist'ler deka-  
dandı.» Ekliyor: «Kültürümüzün genişle-  
mesiyle doğruyu, güzeli, daha çok yerde  
görebilir duruma geliyoruz. İnsan, bir sa-  
nat ya da edebiyat eserine bütün kültürü  
ile bakar.»

Sanatçıdan, edebiyatçıdan beklediği;  
ona «İçtenlikle gerçeğin ufak bir parçası-  
nı» getirmesidir. Kendini Yeni Ufuk'çula-  
rın, Sabahattin Eyüboğlu'nun Anadolucu  
hümanizmasına yakın duymaktadır. An-  
day'ın düşüncesine saygısı varsa da, onun  
kadar usçu olamadığını, bilinmeyene, bi-  
linçaltına önem verdiğini belirtmektedir.  
Ona göre, «aslında eleştiri bir seçme işi-  
dir. Ölçüler değişebilir, ama belli olmalı..»  
dir.

Gene ona göre, «her çeşit denemeye  
açık olmak mümkün değilse de, sanat ve  
edebiyat eseri üzerinde yararlı bilgiler ver-  
mek mümkündür. Eleştiri dışında bilimsel  
bir çalışma olur bu. Kitabın, eserin meka-  
nizması incelenir, yazar da sanatçı üze-  
rinde biyografik bilgiler toplanır, bunun  
eleştirmene yardımı olur.»

Nermin Menemencioğlu, «Bu yazıları,  
belki kendim ne düşündüğümü anlamak  
için yazıyorum. Birkaç sayfayı yazmak  
için 15 kitap karıştırdım. Sanat görüşüm  
tarihe karşı ilgime sıkı sıkıya bağlı. Epeyi  
büyük lâf ettim galiba, ama büyük lâftan  
kaçınan bir XX. yüzyıl sistemsiz insanı-  
yım. Bazı şeyler hakkında ne düşündüğü-  
mü bilmiyorum,» diyerek mektubunu bi-  
tirmekteydi.

Bir resmini istemiştım. Şöyle yazdı :  
«Fotoğraf yok - resmen yok. Yıllardan  
beri.»

## Değınmeler

Kaya ÖZSEZGİN

Sartre, «Edebiyat Nedir» in bir yerin-  
de ilginç bir karşılaştırma yapar düzyazı  
ile resim arasında. «Ressam dilsizdir»  
Sartre'a göre, «size bir gecekondu sunar»  
örneğin, «hepsi bu; orada dilediğinizi gör-  
mek elinizdedir.» Yani «seçim size düş-  
mektedir.» (De Yayınevi, Bilgi Dizisi, 10).  
Oysa yazar, sözcüklerin ötesindedir; bu  
yolla nesnelere de ötesine geçer. Ressam  
ise, biçimsel yönden nesnelere ötesine geç-  
se bile, anlamsal yönden kendi araçları ile  
bağımlıdır, o araçların olanaklarını (im-  
kânlarını) göz önüne almak zorundadır.  
Aslında resmin doğal yasası da bunu ge-  
rektirir. Biçimler başlıbaşına birer nesne  
olduklarından, o nesnelere sanatçı bilin-  
cindeki yankıları, ya da karşıladıkları an-  
lam, birtakım düşünce çağrışımları yoluyla  
«gören» kişi üzerinde etkisini yapabilir.  
Bu etkiyi saptamada, düzyazıya da aynı  
kişiliği veren «üslup», aracı bir rol oynar  
daha çok. Biçimleri, belirli bir anlayışa  
göre istiflemek, bölmek, boyamak, ressama,  
seyircideki «seçme» gücünü uyarıcı bir ni-  
telik kazandırır.

Gerçekten de, düzyazının sözcükleriyle,  
resmin çizgi ve renkleri arasında nite-  
likçe geniş bir ayırım var. Sartre'ın yargı-  
laması ise kesindir: birincisinin bağımlı-  
lık konusunda yaptığı, yapmayı başardığı  
şeyi ikincisinden beklemenin yersizliğini ka-  
nıtlar. Yazarın, bir düşünceyi savunması,  
herhangibir inancı ya da bağlanışı yer-  
mesi, övmesi, kolayca algılanabilen yöne-  
limlerdir. Sözcükler, bu algılamayı, «anla-  
şılabilir» in en üst basamağına çıkarır, çı-  
karabilir. Ressamın bu «algılatma» duru-  
mu ise sınırlıdır, kesinlikle çözümleneme-  
miştir. Çözülmesi, gözle resim arasın-  
da bilinçli bir hesaplaşmayı gerekli kılar.  
Picasso'nun, ünlü «Guernica Kırımı»nın  
İspanyol davası üzerindeki etkisinin, Sartre

tarafından tartışma konusu yapılmasının  
nedeni de buna dayanır. Gene de, o tablo-  
nun insancıl yönü, insana değer veren su-  
götürmez bence. Resmin etkilerini, bu in-  
sancıl düşüncelerin açısından yorumlamak,  
biraz da o açının gerekliliğini hesaba kat-  
mak kaçınılmaz olacaktır. Ne var ki,  
«Guernica Kırımı»nı, bu konuyu savunan  
bir düzyazının etki alanıyla bir tutmak,  
resmi bilmemek olur en azından.

Resimde, rengi ve çizgiyi, birtakım  
duyguların kıskırtıcısı olarak kullanma ge-



leneği «Expressionisme» ile gelişir ya, ondan  
daha öncede, kuzeyli ressamın eserlerin-

de, anlatımcılığın (ifadeciliğin) izlerine rastlayabiliyoruz. Anlatımcı ressamları olsun, gerçekten algılamak güçtür. Gauguin, bu güçlüğü yenebilmek için, zaman zaman bir çeşit «illustration» yapmak gereğini duymuş; Uzak - doğudan çalıştığı resimlerin kimisine birtakım düşünsel sözler eklemek zorunda kalmış. O sözler, insan yaşamı, üzerine örneğin, Gauguin'i algılamamızı biraz daha kolaylaştırıyor. Ne var ki, ressam, bu kolaylığı yaratmak için, Gauguin gibi sözcüklerden yararlanmak zorunda değildir ille de... Bunu, gene kendi araçlarıyla çözümlenmek, seyirci üzerindeki etki gücünü, bu araçların yardımıyla çoğaltmak durumundadır.

### ŞİİRİ SEVMEK

Geçenlerde bir ozanımız, şiirden «anlama»nın en iyi yolunun, şiiri «sevmek» olduğunu yazıyordu. Bugün yeni şiire karşı olanların düşüncelerine bakın, biraz da, şiiri istemiye istemiye savunan kimselerin «aşksız» anlatımını göreceksiniz. Sanatın hangi kolunda olursa olsun, bir düşünceyi savunan yazıların tutarlı olup olmadığını ölçmek için, kesin değil ama, gene de yargılamamızı kolaylaştıran bir ölçümüz var. Bir süre önce, bir eleştiricimiz «aşktır eleştirmek» diye bir başlık koymuştu yazısına. Venturi de, «resimden anlamamanın en iyi, en kestirme yolu resim yapmaktır» gibi bir şey yazıyordu bir kitabında. Doğru mu o söz, kesin olarak doğrudur, diyebilir miyiz? Belki diyemeyiz, resim sanatına yaklaşan, onu «anlamak» isteyen herkesten resim yapmasını bekliyoruz değil ama, gene de bir gerçeği belgelemiyor değil o söz.. Resmin de, öbür sanat kolları gibi kendine özgü bir konumu olduğu, ressamla eseri arasında kolay kolay açıklanamayan bağıntılar bulunduğu gerçeği, seyirciyi, resme daha içten, daha yakın bağlarla bağlanmasını gerektiriyor. Yüzeyden bir ilgi, kişinin yaşamına az da olsa karışmamış bir «aşk» tan, sanat adına birşeyler ummak, beklemek yanlış olur. Şiiri sevmek için şiir yazmak, resmi anlamak için resim yapmak mutlaka gerekli değil ama, sanatın o keşfedilemeyen, belirli bir çaba olmadan girilemeyen anlamına, yabancı bir «dil» le yaklaşmak ta tutarlı bir yol değil.

### İSTANBUL NASIL KALKINDIRILABİLİR ?

10 - 20 Nisan 1967 tarihleri arasında toplanan İstanbul Bölge Kalkınma kongresine sunulan tebliğlerle kongrece alınan kararlar 430 sayfalık büyük bir kitap halinde bastırılmış ve 20 lira fiyatla satışa çıkarılmıştır.

İstanbul'un çeşitli problemleri üzerinde en yetkili imzaların yazılarını bir araya toplayan bu kitap :

İstanbul Bölge Kalkınma derneği, Coğaloğlu, Himayeti Etfal Sk. Gündoğmuş Han. No. 18 - 19, Tel : 22 08 91 - adresinden tedarik olunabilir.

### DENEME YAZILARI

Hangi konuda olursa olsun, deneme yazılarının, ilgili çeken, kendilerini hemencecik okutan, birtakım düşünceleri çağrıştıran yönleri var. Dergilerde, sanat dergilerinde en çok okunan yazılar, belki de deneme yazılarıdır. Birbirini tutmaz bir sürü iş, günlük kaygılar arasında, kafayı dinlendiren, dinlendirip yeniden düşünmeye salan yazılar nelerdir, diye sorsalar, hiç düşünmeden, deneme yazılarıdır, derim. Bilinmez bir gelecekte, insanoğlu yorulup ta dinlenmek için bir araç gereğini duysa, o ki, sinemanın, tiyatrunun yanısıra, bir punda getirip arada bir de, deneme yazılarına uzanmak isteyecektir. Makine çağının katı kuralları dışında, bu kurallara karşı açık bir direnme, insanlık adına kıyasıya bir karşıkoyma sezmişimdir deneme yazılarında. Bunu başarabilmek için, deneme yazarı, iki kaynağı birleştirmek, onlardan yeterince yararlanmak durumundadır : «sevgi» ve «içtenlik». Okuyun deneme yazılarını, bu iki kaynağın kokusunu, sürekli olarak duyacaksınız. Yaşamı ve insanları sevmeyen, insanların mutluluğunu benimsemeyen bir denemeci düşünebilir misiniz ?

Bu çabasında haklı ve tutarlı olduğunu kanıtlayabilmek için de, gerçekten içtenliğin gereğine inanmış, onu uygulamayı görev bilmiş olması gerekir denemecinin. Bir deneme, sizi sarmıyor, düşünmeye yönelte miyorsa, sevginin kanıtı olan içtenliği uygulayamamış demektir. Kişi, inandırabilmek için içten davranmak zorundadır çünkü, kaçınması gereken şeyleri iyi saptamalıdır. Hele o kişi denemeci olursa...

D. H. Lawrence'ın, «bir düşünce serüvencisi» olarak gösterdiği insanı, en iyi, en olumlu biçimiyle tanımlayan, onun bu kutlu serüvenini simgeleyen kişi diye karşımıza çıkıyor deneme yazarı. Bu serüvende en güzel dayanak ta, hiç kuşku yok, sevgidir. Gene de, «bir erek değildir sevgi; bir yolculuktur ancak». Bu yolculuk sonunda nereye varılacağı önceden kestirilemez. Denemeci de nereye varacağını kestiremez, öncel düşüncelere karşıdır.

Sanat dergilerimiz, gerçek deneme yazılarına daha geniş ölçüde yer vermelidirler. Deneme yazılarının kapsamı genişledikçe, düşünce ortamımız, daha rahat so-luk alabilecektir.

## OKURLARIN FORUM 'U

### “Çoban Lisânı,,

#### Forum Dergisine;

Derginizde, Sayın Mete Tunçay ve sayın Necat Erder'in, Ortadoğu Teknik Üniversitesiyle ilgili yazılarını okumuştum. Forum'un 1 Temmuz 1967 tarihli sayısında, okurlarına Forum'u bölümünde, Profesör Ali S. Argon imzasıyla, Mete Tunçay ve Necat Erder'in yazı diline «Çoban Lisânı» deyimiyle, haksız, yersiz ve ciddiyet dışı bir karşılık veren kişiyi, herşeyden önce, Türk diline saygıya çağıracağım.

Özgür Türkçeye karşı olduğu anlaşılan, tutucu eğilimli Sayın Profesörün, oldukça düşük cümleli yazısında kullandığı; «Kural, öğretim, görevlilik, başarı, sözcülük, aydınlar, yazar» gibi sözcükler, kendisini şaşılmalı bir çelişmeye düşürmektedir. Gelelim fazlasıyla önemli bir başka noktaya : Prof. Ali S. Argon, M. Tunçay ve N. Erder'in «edebî faaliyetlerini, ilmi faaliyetlerinden ayırmak tavsiyesinde» bulunarak, sözlümona, bilimsel bir yazıdaki, arı yazı dilini, «edebiyat yapmakla» tanımlıyor. Oysa, edebiyat yapmak başka bir şey, edebiyatın soyut ve somut kaynaklarından esinlenerek, güzel yazı yazma olanağını edinmek; bu öğeleri herhangi bir daldaki uygulamak çok başka bir şeydir.

Edebiyatı boşlayan aydınların nasıl Türkçe konuştukları ve nasıl Türkçe yazdıkları. Sayın Ali S. Argon'un mektubuyla iyice anlaşılıyormu?. Bir başka noktaya

daha değineceğim : Sayın Ali S. Argon. Hemingway'ın O'Neil ve Steinbeck'in eserlerine kuvvet verdiğini iddia ettiği, «halk tabakasının konuşma lisânı» yargısı da, kendisinin böyle kesin ve abartılmış bir genellemeye nasıl vardığı sorusunu akla getiriyor. Kısaca, «Sayın Profesörün mektubunu» lâf ola - beri gele «türünden bir mektup olarak tanımlıyacağım.

Bu arada, devrimci derginizi, çok eski bir okurunuz olarak saygıyla selâmlıyorum.

Engin Aşkın - KANADA

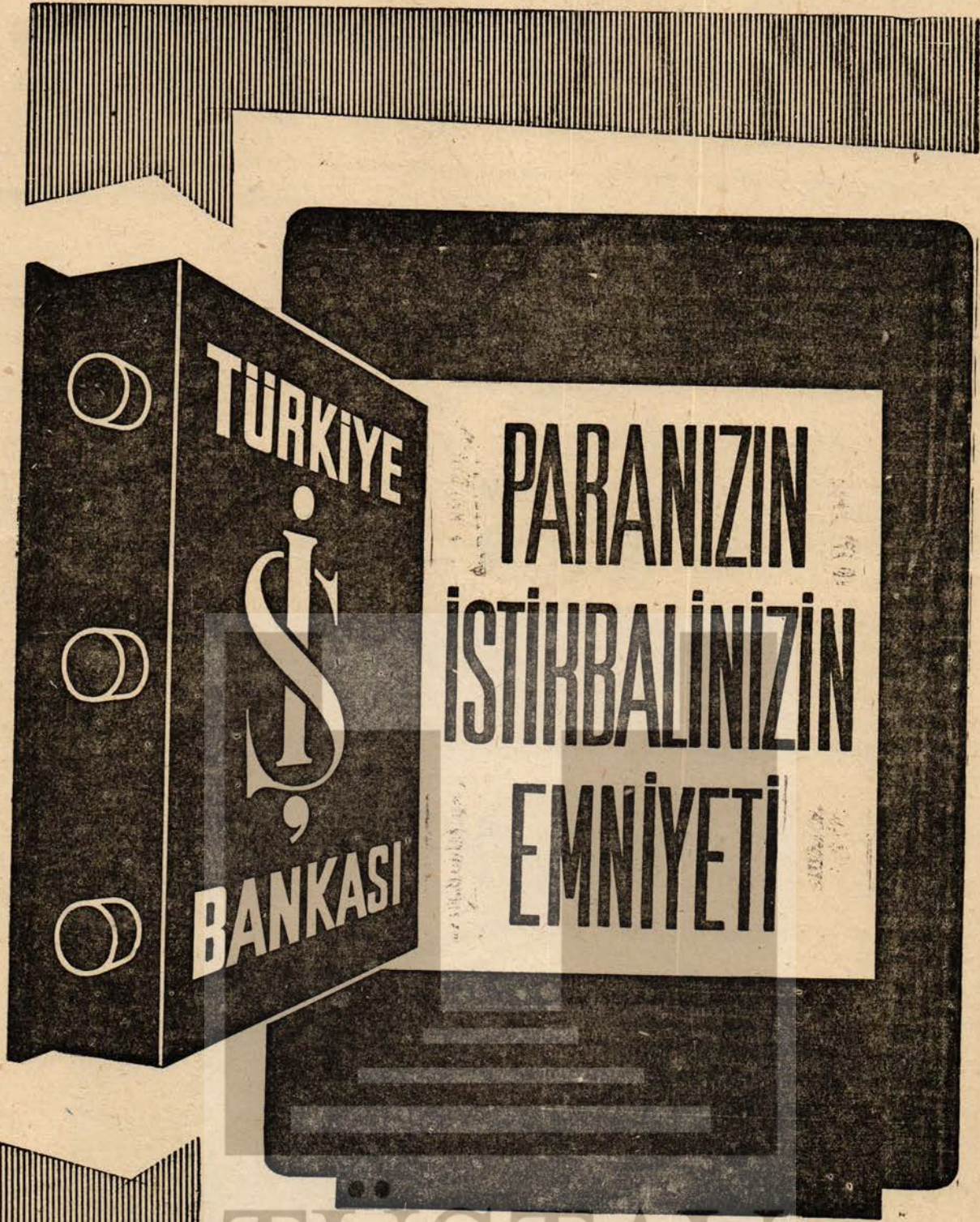
### İMECE DERGİSİ

Yurt içi yurt dışında büyük yankı uyandıran derginin 76 ıncı sayısı çıktı.

Bu sayıda : Ceyhan Atuf Kansu, Aziz Nesin, Nebi Dadaloğlu, Doç. Dr. Osman N. Koçtürk, Halil Aytekin, Arif Gelen, Kemal B. Çukurkavaklı, M. Hâdi İbaşa, Ahmet Köklügiller, Mehmet Gezer ve daha bir çok güçlü imzalarla...

Yıllık abone : 12,50 TL

P. K. 373 — Ankara



# FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Osman Gazi Tarafından Sırasıyla İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 14 — Cilt XX — Sayı 320

İdarehane : Yenışehir Büyük Han

No. 55 Tel : 17 87 37 — Ankara

Haberleşme : FORUM DERGİSİ  
P.K. 131 - Ankara

★

Sahibi : Şevki VANLI

Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Bekir EKİNCİ - Alpaslan İŞIKLI

Beşir HAMİDOĞULLARI

Cevat GERAY — Ruşen Y. KELEŞ

Cahit TALAS

A. Halûk ÜLMAN

Sekreter : Abbas ÖZEL

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (İki renklil  
1500 TL.) ★ Metin arası santiml  
10 TL. — (Devamlı ilan verenlere  
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL. ★  
Alti aylık 11 TL. ★ A.B.D. (Uçak)  
90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. —  
Yabancı devletlere (Adi) 44 TL. dir.

Dizgi ve Baskı : Gürsoy Basımevi

Telefon : 13 17 53

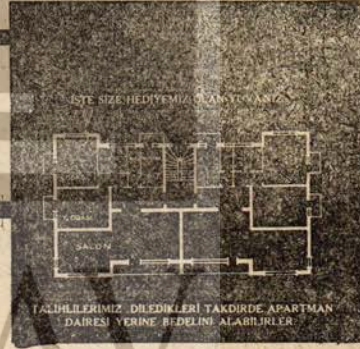
(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-  
den yazı iktibas edilemez.

## 1967 YILINDA SIZE HEDİYEMİZ



1967 YILINDA ZİRAAT BAN-  
KASI SİZLERE BEHERİ 75.000  
LİRAYA KADAR KALORI-  
FERLİ TAM KONFORLU AN-  
KARA VE İSTANBUL'UN EN  
GÜZEL SEMTLERİNDE ÇE-  
ŞİTLİ APARTMAN DAİRELE-  
Rİ İLE AYRICA MİLYONLAR  
TUTARINDA ÇOK ZENGİN  
PARA İKRAMİYELERİ HEDİ-  
YE ETMEKTEDİR.....

SIZE ÜMİDİ  
GÜVENİ  
HUZURU  
ZİRAAT BANKASINA YATIRACAGINIZ TASARRUFLARINIZ TEMİN EDECEKTİR.



TALİHLERİMİZ DİLEDİKLERİ TAKDİRDE APARTMAN  
DAİRESİ YERİNE BEDELİNİ ALABİLİRLER.

# ZİRAAT BANKASI



(Basın A 20737) - 33